

Konzervatorski - restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi Sv. Emerik iz franjevačkog samostana u Cerniku, te kratki osvrt na prikaz teme Sveta tri kralja kroz povijest

---

Vučak, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:053592>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
ODSJEK ZA KONZERVIRANJE I RESTAURIRANJE UMJETNINA

Anamarija Vučak

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, srpanj 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
ODSJEK ZA KONZERVIRANJE I RESTAURIRANJE UMJETNINA

Anamarija Vučak

**KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI NA DRVENOJ
POLIKROMIRANOJ SKULPTURI „SV. EMERIK“ IZ
FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U CERNIKU
TE KRATKI OSVRT
NA PRIKAZ TEME „SVETA TRI KRALJA“ KROZ POVIJEST**

D I P L O M S K I R A D

Mentor: izv. prof. mr. art. Andrej Aranicki

Zagreb, srpanj 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu

Akademija likovnih umjetnosti

Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina

Diplomski rad

Smjer: Kiparski (R-K)
Područje: Konzerviranje i restauriranje
Kolegij: Konzerviranje i restauriranje drvene skulpture
Naslov diplomskog rada: Konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi „Sv. Emerik “ iz franjevačkog samostana u Cerniku te kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest

Studentica: Anamarija Vučak, 3416/R-K
Broj indeksa: 001155
Mentor: izv. prof. mr. art. Andrej Aranicki
Broj stranica: 112
Broj fotografija: 96
Broj tablica: 5
Ključne riječi: polikromirana drvena skulptura, pozlata, sveta tri kralja, sv. Emerik, konzerviranje i restauriranje, franjevački samostan, Cernik

Datum obrane: 05. 07. 2017.

Povjerenstvo za diplomski ispit:

- izv. prof. mr. art. Zvezdana Jembrih
- red. prof. art. Dora Kovačević
- izv. prof. art. Alen Novoselec

Rad je pohranjen u arhivu Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Ilica 85 te na OKIRU, Zamenhofova 14, u Zagrebu

SAŽETAK

Diplomski rad sastoji se od opisanih konzervatorsko-restauratorskih radova na polikromiranoj drvenoj skulpturi „Sv. Emerik“ te teorijskog dijela u kojem se kroz kratak osvrt obrađuje prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest.

Skulptura „Sv. Emerik“ nalazila se u franjevačkom samostanu u Cerniku, preuzeta je 27.10.2016. te je dopremljena na Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnitna (OKIRU). Skulptura je potom odvezena na dezisenkciju gama zračenjem na Institut Ruđer Bošković, te vraćena na OKIRU gdje je detaljnije pregledana i fotografirana. Zatim su provedena povijesno-umjetnička istraživanja te potrebni konzervatorsko-restauratorski radovi.

„Sv. Emerik“, polikromirana pozlaćena i posrebrena rezbarena drvena skulptura iz 18. stoljeća, djelo je radionice biskupa Branjuga. Prikazuje mladolikog muškarca bez brade u stajaćem položaju (kontrapost), ima krunu na glavi, ogrnut je oko ramena sa širokim krznenim (hermelin) ovratnikom, s plaštem ukrašenim ornamentima. Prema podacima iz knjige „Franjevci u Cerniku“, autora Julije Jančula, skulptura se nalazila ispred prijašnjeg (izvornog) glavnog oltara uz skulpture mađarskih kraljeva Stjepana i Ladislava te francuskog kralja Ljudevita, no one su uklonjene sa sadašnjeg oltara sv. Petra i zamijenjene s tirolskim skulpturama. Sada se te uklonjene skulpture nalaze u ostavi franjevačkog samostana, u neprikladnim uvjetima.

Skulptura „Sv. Emerik“ je zatečena u relativno lošem stanju. Očuvan je jako mali postotak polikromije, pozlate i posrebrenja izvornog sloja kao i preslika. Prisutna su oštećenja na drvenom nosiocu, vidljiva je crvotočina, nedostaju obje podlaktice i dijelovi stopala. Na skulpturi nalazimo dva kronološka sloja pozlate. Eventualni prethodni konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturi se ne nalaze.

Prije početka radova skulptura je fotografski dokumentirana. Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su u opsegu tzv. muzealnog pristupa što podrazumijeva uglavnom samo postupke konzerviranja. Drveni nosilac skulpture je očišćen, dijelovi nestabilne polikromije odnosno oslika su podlijepljeni i očišćeni, isto tako i pozlata te kredno-tutkalna osnova. Drveni nosilac je u relativno dobrom i čvrstom stanju, konsolidiran je mjestimično na trusnim dijelovima. Dino-Lite mikroskopom pregledana su mjesta oštećenja odnosno nedostataka

polikromije i pozlate (*lacune*) kako bi se ustanovila stratigrafija skulpture. Zatim su uzeti mikrouzorci za FTIR analize.

Kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest je teorijski dio ovog diplomskog rada, koji će ukratko biti opisan kroz povijesna razdoblja, te s naglaskom na ikonografski opis.

Ključne riječi: polikromirana drvena skulptura, pozlata, Sveta tri kralja, sv. Emerik, konzerviranje i restauriranje, franjevački samostan, Cernik

SUMMARY

Graduate work consists of the described conservation and restoration works on the polychromed wooden sculpture "Sv. Emerik" (St. Emeric) and the theoretical part in which a brief review of the theme of "The Three Kings" is presented through history.

Sculpture "Sv. Emerik" was located in the Franciscan monastery in Cernik, on 27.10.2016. it was transported to the Department of Conservation and Restoration of Art (OKIRU). The sculpture was then transported to disinfestation by gamma radiation at Ruđer Bošković Institute, and returned to OKIRU where it was examined and photographed in detail. Then, historical-artistic research and the necessary conservation and restoration works were carried out.

"Sv. Emerik", a polychromatized, gold-plated and silver-plated carved wooden sculpture from the 18th century, is the work of bishop Branjug workshop. Shows a young, chinless man in a standing position, he has a crown on his head, wide fur collar wrapped around his shoulder and ornamented mantle. According to the book "The Franciscans in Cernik", written by author Julije Jančula, the sculpture was in front of the previous (original) altar with the sculptures of the hungarian kings Stjepan and Ladislav and french king Ljudevit, but they were removed from the present altar of St. Peter and replaced with Tyrolean sculptures. Now these removed sculptures are left in the Franciscan monastery's pantry under inappropriate conditions.

Sculpture "Sv. Emerik" is found in a relatively poor condition. There is a very small percentage of polychromy, gilt and silver plating of the original layer as well as overpaint. There are damage on the wooden carrier, visible wormholes, both forearms and parts of feet are missing. On the sculpture we find two chronological layers of gilding. Possible previous conservation and restoration works on sculpture are not found.

Prior to the commencement of sculpture work, it was photographed. Conservation and restoration works were carried out in the so-called "Museum approach", which mostly involves only conservation procedures. The wooden caretaker of the sculpture was cleaned, parts of unstable polychromy are covered and cleansed, as well as gildes and chalk-animal glue background. The wooden carrier is in a relatively good and solid state, it is consolidated on the unstable parts. The Dino-Lite microscope examined the places of sculpture damage. Then micro-samples were taken for FTIR analysis.

A brief review of the theme of "The Three Kings" throughout history is the theoretical part of this graduate thesis, which will briefly be described through historical periods and with an emphasis on iconographic descriptions.

Keywords: polychromed wooden sculpture, gilding, Holy Three Kings, St. Emeric, conservation and restoration, Franciscan monastery, Cernik

SADRŽAJ

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA.....	I.
SAŽETAK.....	II.
SADRŽAJ	III.
1. UVOD	1
1.1. Uvod.....	2
1.2. Opći podaci o objektu	3
1.3. Kratki pregled konzervatorsko-restauratorskih radova u okviru izrade diplomskog rada ...	4
2. IDENTIFIKACIJA MATERIJALA I STRATIGRAFSKA ANALIZA	5
2.1. Identifikacija materijala	6
2.2. Stratigrafska analiza	7
3. KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKA ISTRAŽIVANJA.....	12
3.1. Cernik.....	13
3.2. Povijest župe i crkve sv. Petra apostola.....	15
3.3. Franjevci i samostan	22
3.4. Povijesno-umjetnička analiza skulpture „Sv. Emerik“	25
3.5. Dokumentacija zatečenog stanja objekta	26
3.5.1. Nosilac	28
3.5.2. Osnova	30
3.5.3. Poliment	30
3.5.4. Mentalni listići	31
3.5.5. Slikani sloj.....	32
3.5.6. Naknadne intervencije.....	32
4. KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI.....	33
4.3. Konzervatorsko-restauratorski radovi.....	34
4.3.1. Uzorkovanje	34
4.3.2. Podljepljivanje i konsolidacija	35
4.3.3. Čišćenje prljavštine	36
4.4. Rezultati	38
4.4.1. Rezultati stratigrafske analize poprečnog presjeka mikrouzorka.....	38
4.4.2. Rezultati XRF i FTIR analiza	39
4.5. Materijali, alati i oprema.....	42
4.5.1. Korišteni pribor, alati i oprema	42
4.5.2. Korišteni materijali – kemikalije/otapala/punila	42
5. TEORIJSKI DIO.....	43
5.3. Kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest	44
5.4. Sv. Emerik u likovnoj umjetnosti.....	47
6. ZAKLJUČAK.....	49
7. POPIS LITERATURE.....	51
8. PRILOZI	53

8.1. Grafički prikazi	54
8.1.1. Grafički prikaz 1	54
8.1.2. Grafički prikaz 2	55
8.1.3. Grafički prikaz 3	56
8.2. Fotografska dokumentacija.....	57
8.2.1. Poprečni presjek mikrozoraka.....	57
8.2.2. Dodatne fotografije i grafički prikazi.....	59
8.2.3. Popis slika.....	94
9. ŽIVOTOPIS.....	98
10. ZAHVALA.....	101

1. UVOD

1.1. Uvod

U ovom diplomskom radu opisani su konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranoj pozlaćenju i posrebrenju rezbarenoj drvenju skulpturi koja prikazuje „Sv. Emerika“ iz franjevačkog samostana u Cerniku te kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijesna razdoblja.

Skulptura je zatečena u ostavi franjevačkog samostana, u neprikladnim uvjetima. Preuzeta je od vlasnika 27. listopada 2016.g., te je odvezena u Zagreb na dezinfekciju gama zračenjem na Institutu Ruđer Bošković. Zatim je dopremljena na Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina (OKIRU) Akademije likovnih umjetnosti (ALU) u Zagrebu, gdje je detaljnije pregledana i fotografirana, te je inventarizirana pod inventarnim brojem OKIRU 331. Inventarizirana je 1993. pod identifikacijskim brojem: ROS 1.2., te kratkim opisom zatečenog stanja na etiketi koja se nalazi na poleđini skulpture.

Prijepis podataka s etikete: *Prijedlog zahvata: A, B, C, D.*

Ident. broj: ROS 1.2.

Datum: 3.5. 93

Lokalitet: Cernik

Objekt: Franj. samostan-zbirka

Spomenik: Skulptura sv. Emerik

Stupanj oštećenja: izuzetno oštećen

Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su u opsegu tzv. muzealnog pristupa što podrazumijeva uglavnom samo postupke konzerviranja kao što su: konsolidacija drvenog nosioca, čišćenje prljavštine, konsolidacija svih slojeva očuvane polikromije podljepljivanjem, zaštitno lakiranje očuvane polikromije i pozlate te voštenje drvene površine skulpture gdje se ne nalazi polikromija i pozlata.

1.2. Opći podaci o objektu

Naziv objekta:	„Sv. Emerik“
Autor, atribucija:	radionica biskupa Branjuga
Datacija:	18. stoljeće
Tehnika:	polikromirana, pozlačena i posrebrena rezbarena drvena skulptura
Dimenzije:	visina: 179.5 cm, širina: 73 cm, dubina: 35 cm
Izvorni smještaj:	župna crkva Svetog Petra apostolskog, franjevački samostan u Cerniku
Općina:	Cernik
Županija:	Brodsko-posavska županija
Biskupija:	Požeška biskupija
Smještaj:	Franjevački samostan u Cerniku
Vlasnik:	župna crkva Svetog Petra apostolskog
Korisnik:	župna crkva Svetog Petra apostolskog
Nadležni konzervatorski odjel:	Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu
Invetarski broj:	OKIRU 331; ROS 1.2.
Tema:	Konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranoj skulpturi „Sv. Emerik“ iz franjevačkog samostana u Cerniku, te kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest
Cilj:	Izvesti konzervatorsko-restauratorske radove na skulpturi „Sv. Emerik“ u opsegu tzv. muzealnog pristupa, provesti povijesno-umjetnička i prirodoslovna istraživanja (analize) te istraživanja prikaza teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest

1.3. Kratki pregled konzervatorsko-restauratorskih radova u okviru izrade diplomskog rada

- fotografiranje *in situ*
- pakiranje i prijevoz
- dezinfekcija gama zračenjem
- fotografiranje zatečenog stanja skulpture
- arhivska, povijesno-umjetnička i terenska istraživanja
- uzorkovanje, obrada i analiza poprečnog presjeka mikrouzorka
- istraživanje i fotografiranje uz pomoć Dino-Lite digitalnog mikroskopa
- FTIR analize
- otprašivanje
- probe čišćenja
- čišćene površinske prljavštine
- podljepljivanje polikromije, pozlate i posrebrjenja
- uklanjanje nanosa žbuke
- konsolidiranje nosioca
- detaljno čišćenje polikromije i drvenog nosioca
- nanošenje zaštitnog laka na očuvanu polikromiju te voštane paste na drveni nosiolac
- izrada cjelovite pisane, grafičke i fotografske dokumentacije
- pakiranje i prijevoz (vraćanje skulpture vlasniku/korisniku)
- redovito praćenje stanja skulpture (*monitoring*)

2. IDENTIFIKACIJA MATERIJALA I STRATIGRAFSKA ANALIZA

2.1. Identifikacija materijala

Slike 1. i 2. Skulptura „Sv. Emerik“, cjelina, prednja i stražnja strana, zatečeno stanje

Skulptura „Sv. Emerik“ (slike 1. i 2.) sastoji se od jednog velikog središnjeg komada drva te dva bočna dijela međusobno spojenih drvenim tiplima i tutkalom koji čine cjelinu (dodani su i veći komadi drva na ramenima, te manji komadi drva na stražnjoj strani krune). Skulptura je najvjerojatnije rezbarena iz lipovog drva. Očuvan je jako mali postotak polikromije na prednjoj strani skulpture. Oslík je očuvan na inkarnatu te na plinti (postamentu). Pozlata na crvenom polimentu nalazi se na kruni, remenu, donjem dijelu odore/haljine. Kredno-tutkalna osnova bez polikromije i pozlate nalazi se na kruni, te na rezbarenim ornamentima. Na nekim dijelovima skulpture vidljiva su dva kronološka sloja pozlate i posrebrenja s lazurama.

Stražnja strana skulpture je fino obrađena, vidljivi su tragovi obrade dlijetom. Na stražnjem dijelu vrata skulpture nalazi se metalni vijak s ringom. Na cijeloj stražnjoj strani vidljiva je kredno-tutkalna osnova te premaz tzv. klijom (žuti oker pigment u tutkalnom vezivu).

Na donjem dijelu skulpture među nogama i na plaštu vidljiv je nepripadajući materijal, žbuka, koji estetski narušava skulpturu. Postoji mogućnost da je skulptura bila nezaštićena za vrijeme građevinskih radova u crkvi / samostanu.

2.2. Stratigrafska analiza

Stratigrafske sonde izrađene su nakon što je skulptura detaljno analizirana i fotografski dokumentirana. Sonde su rađene mehanički (skalpelom), na skrivenijim, odnosno manje uočljivim dijelovima skulpture, kako bismo što manje destruirali skulpturu odnosno polikromiju. Prema sondama su izrađene i stratigrafske tablice pojedinih dijelova skulpture.

Tablica 1. Stratigrafski prikaz oslika na području inkarnata

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija
4. OSLIK		Tempera, boja inkarnata	I.	18.st.
3. IMPREGNACIJA		Šelak	I.	18. st.
2. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	I.	18. st.
1. DRVO		Drvo - lipovina	I.	18. st.

Slika 3. Inkarnat, detalj

Tablica 2. Stratigrafski prikaz oslika na području kose

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija
4. OSLIK		Tempera, tamno smeđa boja	I.	18. st.
3. IMPREGNACIJA		Šelak	I.	18. st.
2. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	I.	18. st.
1. DRVO		Drvo- lipovina	I.	18. st.

Slika 4. Kosa, detalj

Tablica 3. Statigrafski prikaz pozlate i posrebrejenja na području plašta, haljine/tunike, nogama i čizme

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija
10. LAZURA	?	Izlizan/istanjen	II.	18./19. st.?
9. METALNI LISTIĆI		Srebro	II.	18./19. st.?
8. POLIMENT		Crni bolus	II.	18./19. st.?
7. IMPREGNACIJA		Šelak	II.	18./19. st.?
6. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	II.	18./19. st.?
5. METALNI LISTIĆ		Zlato	I.	18. st.
4. POLIMENT		Crveni bolus	I.	18. st.
3. IMPREGNACIJA		Šelak	I.	18. st.
2. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	I.	18. st.
1. DRVO		Drvo-lipaovina	I.	18. st.

Slika 5. Preslik na izvornoj pozlati, dva kronološka sloja, detalj

Tablica 4. Stratigrafski prikaz pozlate na području ornamenta na haljini/tunici

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija
9. METALNI LISTIĆ		Zlato	II.	18./19. st.?
8. POLIMENT		Crveni bolus	II.	18./19. st.?
7. IMPREGNACIJA		Šelak	II.	18./19. st.?
6. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	II.	18./19. st.?
5. METALNI LISTIĆ		Listići zlata	I.	18. st.
4. POLIMENT		Crveni bolus	I.	18. st.
3. IMPREGNACIJA		Šelak	I.	18. st.
2. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	I.	18. st.
1. DRVO		Drvo-lipovina	I.	18. st.

Slika 6. Detalj na dijelu haljine/tunike, dva kronološka sloja pozlate

Tablica 5. Stratigrafski prikaz oslika na području plinte/postamenta

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija
4. OSLIK		Tempera, tamno zelena	I.	18.st.
3. IMPREGNACIJA		Šelak	I.	18.st.
2. OSNOVA		Kredno-tutkalna osnova	I.	18.st.
1. DRVO		Drvo- lipovina	I.	18.st.

Slika 7. Plinta, detalj

3. KONZERVATORSKO- RESTAURATORSKA ISTRAŽIVANJA

3.1. Cernik

Općina Cernik nalazi se 2 km sjeverno od Nove Gradiške, prostire se na južnim padinama Psunja i zapadnim padinama Požeške gore. Pripada Brodsko-posavskoj županiji. Cernik je nastanjen još od pradavnih dana, postoje nalazišta neolitska naselja na brdu Slavči i u Cerničkoj Šagovini - Starčevačka kultura¹. U sklopu provincije *Panonia Savia*, Rimljani četiri stoljeća vladaju ovim krajem (rimski nalazi u Baćindolu i Podvrškom).

Slika 8. Karta Hrvatske

U povijesnim ispravama Cernik se prvi puta spominje 1255. kao „*Chernik campus*“ - cernička ravnica ili polje. U pisanim dokumentima (1363., 1372., 1381., 1407., 1454., 1463. itd) se

Slika 9. Dvorac u Cerniku

pojavljuju plemići Berislavić, Desislavić (Deževića) s pridjevkom Cernički. Plemićki posjed ima dvadesetak sela, a kraljevskom poveljom 1520. postaje trgovište (godišnji sajmovi na dan sv. Franje). Turci 1536. osvajaju to područje i ono postaje jako tursko uporište, trgovačko,

---

¹ Starčevačka kultura-predstavnik ranog i srednjeg neolitika u Slavoniji (6. tisućljeće pr. Kr.), rasprostire se u sj. Hrvatskoj u međurječju Drave, Dunava, Save sve do Bjelovara na zapadu. Naziv je dobila po selu Starčevo u Vojvodini (Srbija)

obrtničko i vjersko središte i sjedište sandžakata, a oslobođen je od Turaka 1691. Zatim muslimansko stanovništvo odlazi u Bosnu, a naseljava se hrvatsko pučanstvo protjerano iz Bosne u Slavoniju. Kao dar za ratne usluge car daruje barunu i krajiškom pukovniku iz Broda Maksimilijanu Petrašu² posjed i cerničku utvrdu, 1707. Vlastelinstvo Cernik ostalo je izvan Vojne granice u sastavu Požeške županije. Vlastelinstvo je 1753. godine kupio konjanički potpukovnik Marko Marković čiji će sin Stjepan temeljito obnoviti dvorac u baroknom stilu.

Od 1798. do 1917. vlastelinstvo Cernik će mijenjati gospodare, uglavnom strance (Carion, Tarnoczy, Müller, Colloredo, Bombelles, Tcharner, Strickler i dr.) koji će iskorištavati šume, graditi ciglane, rudnike lignita, pilane i razvijati kemijsku industriju na temelju preradi drveta. Grof Aleksandar Kulmer (otac poznatog hrvatskog akademskog slikara Ferdinarda Kulmera) kupio je 1917. vlastelinstvo i dvorac. Agrarnom reformom iz 1946. grof Kulmer razvlašćen, a zemlja je podijeljena seljacima.

Slika 10. Panorama Cernika

Kraj 19. stoljeća i početak 20. stoljeća radile su tri velike tvornice (tvornica žeste i rakije, keramička tvornica Huga Blancka i Paropilana Marijevac, sve su trošile velike količine drveta koje se iz Pšunja dovozilo šumskom željeznicom). Cernik krajem 19. i početkom 20. st. postaje industrijsko središte dijela Slavonije. Sve je nestalo tijekom I. i II. svj. rata, Cernik danas nema nijedan industrijski pogon.

---

² Pomoćnik zapovjednika brodske tvrđave od 1705. godine, a od 1716. i zapovjednik tvrđave. Maximilijan je rođen 1668. godine. On i brat Ernest Anton posvetili su se vojničkom zvanju, gdje se Maximilijan posebno istakao u borbama s Turcima. Nakon turskog poraza kod Petrovaradina, s graničarima Petraš psvaja turski Brod, Dubicu i Kobaš. Do nogu je potukao Beslagić bega i s velikim ratnim olijenom, te 200 kršćana prešao Savu. Sljedeći njegov podvig je pohod preko Save na tursku Gradišku, koju je spalio. Istakao se u brobama oko Dervente i još brojnim pohodima na tUrke. Godine 1718. imenovao ga je princ Eugen, čiji je ljubimac bio, kraljevskim komesarom u Granici duž cijelog toka Save. Za zasluge nagrađen je titulom baruna 1722., a car Leopold nagradio ga je spahilukom Cernik kod Gradiške.

3.2. Povijest župe i crkve sv. Petra apostola

U ranom srednjem vijeku Cernik je bio središte prostrane župe od Save do Psunja u Pečuskoj biskupiji. U predtursko vrijeme ima četiri katoličkih crkvi: jedna na mjestu današnje kapelice sv. Roka, druga sv. Katarina na starom cerničkom groblju, treća sv. Vinka na brdu Slavča u vinogradima te kapela Svi Svetih na groblju u Novoj Gradiški.

Cernik je 1536. pao u turske ruke i nastaje teško vrijeme za katoličko pučanstvo. Turci su većinom drvene crkve spalili, razorili zidane i nisu dopuštali graditi nove. U 150 godina turske vladavine u Slavoniji je ostalo malo tragova o crkvama prije Turaka, a u postturskom

Slika 11. Pročelje crkve sv. Petra apostola

razdoblju crkve su se gradile uglavnom od drveta zbog siromaštva. U Cerniku i u njegovoj neposrednoj okolini ne spominje se nijedna upotrebljiva katolička crkva. Za vrijeme turske okupacije franjevci okupljaju katolike izvan Cernika, kod jedne lipe. Legenda kaže da je korijenje lipe bilo potpuno crno od izgorjenih svijeća, to mjesto su pohodili muslimani

vjerujući u čudnotvornu moć lipe. Zbog toga su zacijelo dobili dopuštenje Turaka da tu sagrade kuću (hospicij), a potom i drvenu crkvu na mjestu današnje crkve sv. Linarta (sv. Leonarda). Povijesna je činjenica da Turci nisu kršćanima dopuštali bogoslužje u crkvama, nego su te crkve zatvorili ili pretvorili u džamije. Dopušteno im je bilo jedino okupljanje izvan naselja i u manjim, drvenim kapelicama, kao što je bila primjerice Sv. Linarta (Sv. Leonarda). Ako nije bilo ni toga, kršćani bi se okupljali uz kakvo poveće drvo, koje ih je natkrivljivalo, kao što je bila stoljetna lipa na mjestu uz koju je kasnije podignuta drvena kapelica Sv. Linarte.

Slika 12. Kapela sv. Linarta (sv. Leonarda) izvan Cernika

Cernička župa sv. Petra apostola spominje se 1623. kao osma od devet župa veličkog samostana.

Samostalna župa sv. Petra apostola postaje 1726. Do 1757. cernička župa pripada Bosni Srebrenoj, do 1900. Provinciji Ivana Kapistrana, a od 1900. provinciji sv. Ćirila i Metoda.

Prema povijesnim podacima prva drvena crkva sv. Petra apostola je sagrađena 1711., gradnju su vodili trojica franjevaca, ne u isto vrijeme, nego su jedan drugoga naslijedili i u gradnji i kao župnici te predstojnici rezidencije. Prema samostanskoj kronici, pater Marko Žličar piše: „Stara crkva je bila od drvene građe, premazana ilovačom, izvana i iznutra krečom obijeljena. Svetište je gledalo na sjever, pročelje na jug. Stara crkva je imala 4 oltara: glavni je posvećen Prvaku Apostola, sv. Petru, kao i crkva, sa strane evanđelja bili su oltari Blažene Djevice Marije i svetog Antuna Padovanskoga, sa strane poslanice svetog oca Franje.“ Prema biskupskom vizitatoru Đuri Dumboviću, opisao je istu crkvu 1730, dok je Žličar opisao drvenu crkvu kad je već bila srušena. Dumbović je osobno vizitirao crkvu svetog apostola Petra, crkva je drvena, ima dvojna vrata i okrenuta prema sjeveru, nad velikim vratima kor bez

orgulja, strop je od hrastovih dasaka načinjen poput svoda, devet prozora većih i manjih. Sedam hrastovih klupa na brzinu su napravljene, ispod kora nalazi se kamen za svetu vodu, sakristija drvena povezana s istočne strane. O drvenoj crkvi sv. Petra apostola Dumbović 1730. govori da je obnovljena i ponovo sagrađena, možda je mislio da je sagrađena na ruševinama neke stare katoličke crkve. Sam njegov detaljni opis crkve i crkvenog namještaja svjedoči da je uređenje crkve već bilo dovršeno, jedino orgulja nije bilo, a klupe su bile slabe izradbe, na kraju ističe da je crkva bila uredna, te snabdjevena svim potrebnim. Od Dumbovića saznajemo da je prva drvena crkva imala sakristiju s istočne strane, to je siguran dokaz da je s te strane bila sagrađena i drvena rezidencija (redovnička kuća), stajala je između spomenute drvene crkve i potoka, ondje otprilike gdje je danas sjeverna polovica istočnog krila samostana.

Nova crkva je sazidana 1736.-1745. g. Prema Žličarevom opisu nova crkva je bila duga 20 i pol hvati, široka 8 i pol hvati (mjera za dužinu: hvat:fat = 6 stopa = 1.9 m,) pročelje koje gleda na istok lijepo je ukrašeno sa 8 kipova: Sv. Obitelji, sv. Petra i sv. Pavla, sv. Franje i sv. Antuna i Mahajla Arkandela. Iznad pročelja nalazila se slika sv. Florijana mučenika na limenoj ploči, na pročelju se nalazi natpis „Crkva je posvećena sv. Petru očima reda Manje braće provincije Bosne Srebrene godine Gospodnje 1744.“ Crkva je po dužini okrenuta prema sjeveru i s te strane uz svetište nalazi se visok toranj, prekriven s dvije kupole, crveno obojene, pet zvona, dosta teških osobito najveće koje ima 8 metričkih centi (mjera za težinu: centa-100 funti = 56 kg.), iza velikog oltara se nalazi sakristija s ormarom u sredini, s obje strane za čuvanje svetog ruha i za oblačenje misnika. Iznad sakristije je kor s 29 sjedala i tri svjetla prozora. Tijelo crkve ima na pročelju jedan veliki prozor, s juga tri sa sjevera četiri, u sredini ima kriptu za posvećenu braću, krstionicu na kraju crkve sa strane Evanđelja. Ima 7 otlara, glavni je posvećen apostolskom prvaku sv. Petru.

Za gradnju i unutarnje uređenje franjevačke crkve je bio zaslužan biskup Branjug (u 18. st. na Kaptolu je djelovala drvorezbarska radionica u kojoj su radili kipari uz pomoć deseterice zanatlija izrađivali brojne oltare i propovjedaonice kojima je biskup darivao).

Opis tadašnjeg glavnog oltara: na prvom katu u sredini je svetohranište, ukrašeno srebrom, zlatom i drugim raznim bojama, na sebi ima Janje koje drži zastavu, a oko sebe 4 anđela. Na istom katu slika koja prikazuje lik Krista Gospodina i dvanaest apostola. Petru koji se naklonio, Krist desnom rukom pruža ključeve, a lijevu ruku je podigao i govori: „*Petre, štogod razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebesima.*“ Oko tih riječi su tri anđela, iznad njih trokut Trojstvo i tri anđeoske glavice. Drveni kipovi su sa strane te poslanice: sv.

Ladislav ugarski kralj, sv. Emerik, ugarski vojvoda, sv. Martin koji kida dio od svog plašta i daje ga siromahu što stoji kraj njega. Sa strane Evanđelja je kip ugarskog kralja sv. Stjepan, sv. Ljudevit kralj, sv. Đurđe (Juraj) Mučenik koji kopljem ubija zmaja, a do njega kleči kraljevna djevica. Taj kat krasi šest stupova. Na drugom katu oltara u sredini je plemićki grb rezbaren u drvu, zagrebačkog biskupa Đure Branjuga, gore jedna zvijezda i kruna na kojoj sjedi lav i u pandama drži drozda³, na vrhu je biskupovska mitra i naokolo zavjese koje zajedno s grbom drže dva anđela trubeći u trube. Pod grbom je natpis: „Na čast sv. Petru dobrotom nadstojnika Đure Branjuga podignut je ovaj oltar i poklonjen očima franjevcima u Cerniku 1744.“ Sa strane poslanice su kipovi sv. Antuna Padovanskoga i sv. Katarine sa strane evanđelja sv. Franjo i sv. Barbara. Na trećem katu u sredini je slika koja pokazuje Presveto Trojstvo kako kruni Djevicu Mariju. Sa strane poslanice je mali kip anđela koji drži sidro, sa strane evanđelja isto jedan anđeo u podignutoj lijevoj ruci drži Srce. Na vrhu oltara je kip svetog Mihajla Arkandela s okovanim Luciferom pod nogama. Ovaj oltar je imao antependij od platna, u sredini je naslikan Spasitelj, s jedne i druge strane apostoli sveti Petar i Pavao. Ima još dva antependija od svile, crveni i drugi bijele boje. Kod oltara sa strane poslanice sa sjedalima za svečanu misu je slika svetih apostola Petra i Pavla na zidu i baldahinom zlatnožute boje. Po stolarskoj i po kiparskoj (rezbarskoj), a najviše po slikarskoj umjetnosti, raznim bojama, srebrom i zlatom, stilski je bio fino ukrašen.

Veliki oltar kako je opisan, više ne postoji. Uklonjen je 1850. zajedno sa oratorijem i sa sakristijom koje su uništene uslijed djelovanja velike vlage. Od starog oltara ostale su samo slike koje se danas nalaze na novom oltaru (slika 13. *Krunidba majke Božje* naatici oltara te *Krist i dvanaest apostola* u niši retable oltara).

---

³ Drozd- porodica ptica koja pripada redu vrapčarki.

Slika 13. Detalj glavnog oltara, slike koje su bile na prijašnjem oltaru

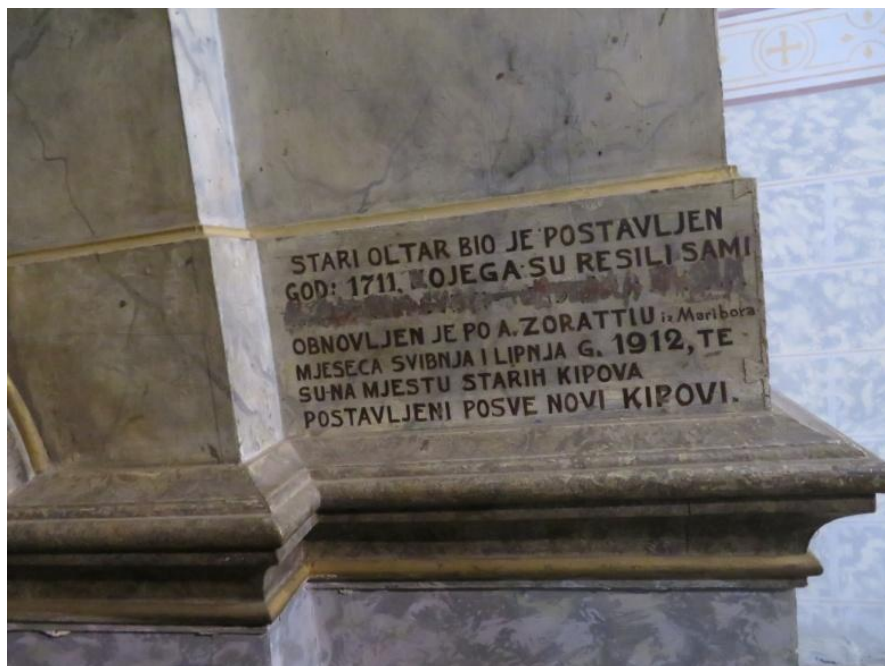
Današnji izgled pročelja crkve je drugačiji, kip Sv. Obitelji je bio iznad vrata, gdje je sada franjevački grb. Na najvišoj niši gdje je bio sv. Franjo prije njega je bio kip sv. Mihajl. Sada su niše sv. Franje i sv. Antuna su prazne, ni natpisa više nema. Zvona su razrušena u prvom svjetskom ratu. Danas se u kriptu ispod crkve ne može ući. Ulaz u crkvu je bio sa sjeverne strane crkve iz vrta samostana, 1939. je zazidan.

Obnovu sadašnjeg oltara je izveo 1912. A. Zoratti iz Maribora.

Novi oltar je podignut uz zadnji zid apside, a stari se nalazio na mjestu gdje je sada oltar okrenut prema puku. Vrata koja danas vode iz sakristije u crkvu, prije su vodila iz samostanskog hodnika u sakristiju koja je bila u crkvi iza oltara. Isto tako gore na katu zadnja najmanja sobica u novcijatu nekad je bila hodnik iz kojeg su vodila vrata u oratorij i do velikog oltara iznad sakristije. Istih godina kad je uklonjen veliki oltar, uklonjena su i zadnja dva bočna oltara, na tim mjestima su sada dva jaka stupa koje drže novi kor (pjevalište s orguljama).

Slika 14. Sadašnji izgled glavnog oltara

Slika 15. Detalj na desnoj strani glavnog oltara, natpis iz vremena obnove oltara

Slike 16. i 17. Unutrašnjost crkve sv. Petra, pogled prema svetištu i pogled prema pjevalištu

Cerlička crkva posvećena je svetom Petru prvaku apostolu. Danas župa pripada Požeškoj biskupiji, u svom sastavu ima 7 filijala.

3.3. Franjevci i samostan

Prema knjizi „Franjevci u Cerniku“ Julije Jančula, povijest franjevacu dijeli se po stoljećima. U 16. st. su bosanski franjevci djelovali na području Cernika i u okolici, imali su samostan u Kobašu (1504.-1532.) i u Dvorišću kod Bijele Stijene (1507.-1543.). Za vrijeme turskih okupacija, Turci nisu podnosili okupljanja kršćana usred turskog naselja, franjevci su skupljali vjernike izvan Cernika na nekoj osami kod jedne lipa, oko sto godina lipa im je bila mjesto crkve.

Cernik postaje sjedište župe u 17. st. koju vode franjevci Bosne Srebrene. Na mjestu gdje je lipa srušena sagrađena poslije 1630. godine mala drvena crkvica, uz nju oko 1660. je sagrađen mali hospicij te redovnička kuća koje se krajem stoljeća zove rezidencija sv. Leonarda.

Slika 18. Zapadni dio crkve i samostana

Zadnjih godina 17. st. i početkom 18. st. franjevci se sele od svetog Leonarda u središte Cernika. Najvjerojatnije, kako su drugdje činili, zauzimaju jednu srušenu i spaljenu džamiju s turskim grobljem unaokolo. Tu su gradili od drveta rezidenciju i crkvu svetog Petra. Gradnju velikog samostana i crkve započeli su 1728., sagrađena su dva krila samostana i crkva. Istočno krilo počelo se graditi 1753. nakon što je srušena drvena crkva i rezidencija.

U 18. st. franjevci su držali profesorij - gimnaziju za dječake iz cijele okolice, bio je to studij filozofije (od 1757.-1765.), a predavala se i moralna teologija (1770.-1789.).

Do kraja stoljeća franjevci gube svoje polje rada, župe im se oduzimaju, samostani se ukidaju. Više nije potreban toliki broj franjevacu što dovodi do smanjenja broja škola za vlastiti podmladak. Život im se mijenja, strpani u samostane, žive po režimu zvanom apostolski.

Od 1800.-1918. franjevacu je sve manje, dužnosti koje vrše se ograničavaju na mjesta gdje su njihovi samostani.

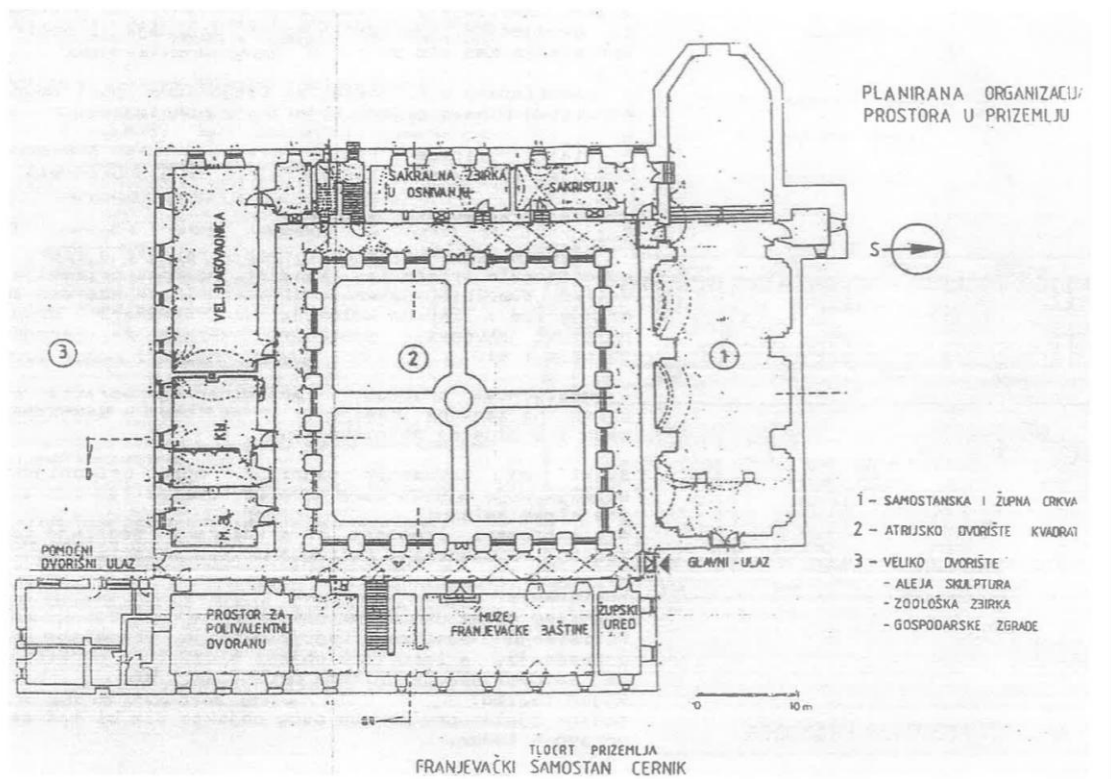
Samostan posjeduje muzej, odnosno muzejsku zbirku, a u njezinom stalnom postavu nalaze se brojni arheološki ostaci s područja biblijskih zemalja, od prehistorije do turskog razdoblja, kao i predmeti vezani uz svakodnevni život tih krajeva. Muzej u svome postavu ima i niz izdanja Biblija, od replika najstarijih rukopisa na izvornim jezicima do primjeraka hrvatskih prijevoda biblijskog teksta, ali i iznimno vrijednu kulturno-povijesnu knjižnicu koja se ponosi s dvije iznimno rijetke inkunabule, ali i oko pet tisuća knjiga ne samo religijskog sadržaja nego i s područja umjetnosti, književnosti, medicine i prirodnoznanstva.

Slika 19. Klaustar samostana, pogled na zapadni dio

Slika 20. Klaustar samostana, pogled na sjeverni dio

Slika 21. Tlocrt prizemlja, franjevačkog samostana i crkve

3.4. Povijesno-umjetnička analiza skulpture „Sv. Emerik“

Polikromirana, pozlačena i posrebrena rezbarena drvena skulptura „Sv. Emerik“ prikazuje mladolikog muškarca bez brade sa krunom u stajaćem položaju. Skulptura prikazuje svetog Emerika. Prikazan je u bogatoj kraljevskoj odjeći, sa krunom, plaštem bogatim rezbarenim ornamentima. Skulptura je prikazana u baroknom stilu što se vidi po bogatim dinamičnim naborima plašta, haljine / tunike, naborima na čizmama, po bogatoj pozlati na skulpturi što je karakteristično za to razdoblje. Kruna je pozlačena i bogato rezbarena sa ukrasnim nizom ornamenta, inkarnat je na obrazima, ima crvene usne, dok su oči smeđe boje. Ogrnut je krznom hermelina preko plašta kojim je ogrnut, zatim haljina / tunika bogata sa ukrasnim ornamentima i detaljima haljine (kopče, dugmadi). Čizme su naglašene naborima i ukrasnim ornamentima na gornjem dijelu. Skulptura stoji na nepravilnom polukružnom postamentu (plinta). Stražnja strana skulpture je malo izdubljena. Nedostaju mu obje podlaktice.

Sveti Emerik je bio sin mađarskog kraljice Gizele. Rođen je u 9. st., a poginuo je u lovu uoči svoje krunidbe 1031.g. Kanoniziran je 1038.g., bio je prema legendi blag mladić koji je proveo život kroz molitve i pokore. Poštovan je od Mađarske, sjeverne Hrvatske sve do Kupe i u Slavoniji, a i u Austriji. Prikaz sv. Emerika postoji od srednjeg vijeka do danas, najviše je raširen u 17. i 18. stoljeću, javlja se uz kraljeve Stjepana i Ladislava, kao dio trojstva ugarskih svetih kraljeva. Sveti Emerik se prikazuje kao mladić, golobradi vitez, okrunjen jabučastom kneževskom krunom. Atributi su mu jabuka i žezlo, rijetko mač, katkada ga prikazuju sa ljiljanom u ruci kao znak djevičanskog braka. Spomendan mu je 5. studenoga na dan kada je 1083. kralj Ladislav I. dao iskopati Emerikove ostatke u velikoj svečanosti. Papa Grgur VII. proglasio je Emerika svetim zajedno s njegovim ocem i biskupom Gerhard-om.

Prema knjizi „Franjevci u Cerniku“, autora Julije Jančula, skulptura je stajala ispred prvog glavnog tadašnjeg oltara sa skulpturama mađarskih kraljeva sv. Stjepana i sv. Ladislava i

francuskog kralja Ljudevita. Skulpture se trenutno nalaze u spremištu u neprikladnim uvjetima.

3.5. Dokumentacija zatečenog stanja objekta

Prije konzervatorsko-restauratorskih radova na skulpturi, skulptura se nalazila u spremištu u neprikladnim uvjetima sa ostalim skulpturama koje su stajale uz sv. Emerika. Prostorija u kojoj se nalaze skulpture je vlažna, prisutne su aktivnosti crvotočina, puno prašine i prljavštine, fekalije glodavaca, prostor u kojem se nalaze je zapušten, služi kao ostava za spremanje nepotrebnih stvari (slike 22., 23. i 24.).

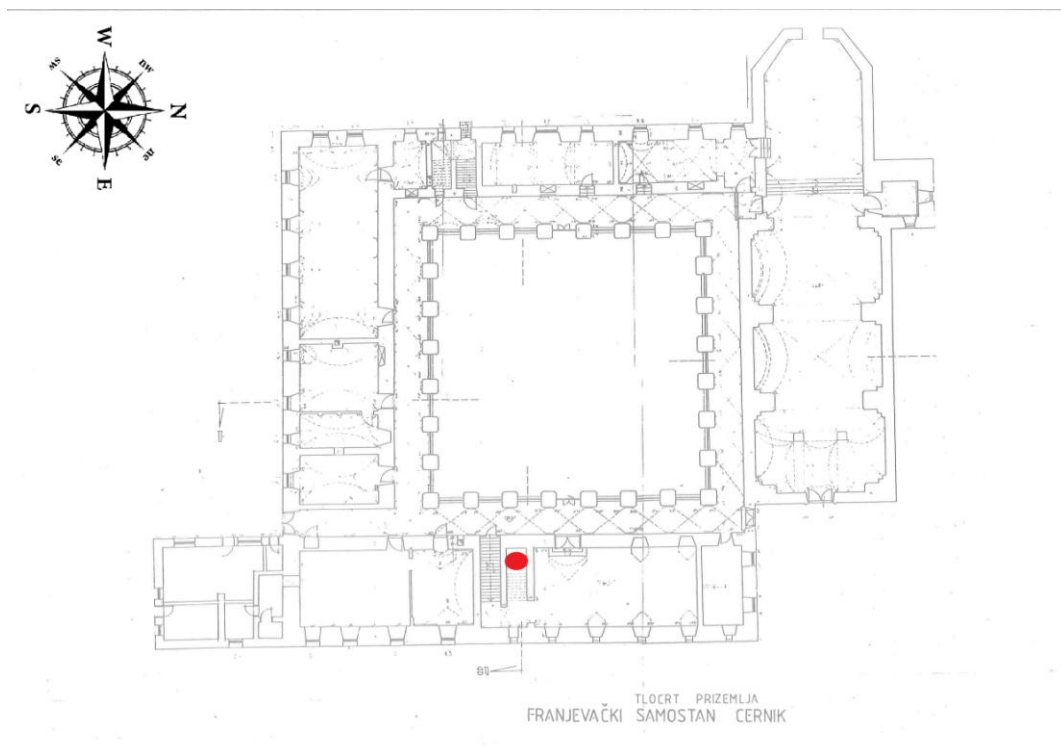

Slika 22. Ostava u samostanu gdje se nalaze skulpture

Slika 23. Francuski kralj Ljudevit, mađarski kraljevi Stjepan i Ladislav

Na skulpturama nisu nikada do sada izvođeni konzervatorsko-resturatorski radovi. Skulptura „Sv. Emerik“ dopremljena na OKIRU 27. listopada 2016., te je odmah odvezena na dezinfekciju gama zračenjem na Institut Ruđer Bošković kako bi se zaustavila aktivnost mikroorganizama te spriječila moguća kontaminacija ostalih skulptura na Odsjeku. Zatim je skulptura vraćena na Odsjek gdje je detaljno pregledana i fotografirana.

Slika 24. Tlocrt samostana i crkve, crvenim označeno mjesto ostave sa skulpturama

3.5.1. Nosilac

Nosilac skulpture je pun prljavštine, prašine i aktivnosti crvotočina, najaktivnija na prednjoj strani skulpture. Na pojedinim mjestima se drvo trusti, potreba konsolidacije nije nužna na cijeloj skulpturi nego na pojedinim mjestima gdje se drvo trusti. Nosilac je više oštećen od crvotočina sa prednje strane nego stražnje strane skulpture. Nije bilo nikakvih prethodnih konzervatorsko-restauratorskih radova na skulpturi. Cijela skulptura je u lošem stanju zbog loših uvjeta gdje se nalazila

Slika 25. Torzo skulpture

Slika 26. Stražnji dio skulpture, detalj, vidljiva tzv. *kليا*

3.5.2. Osnova

Kredno-tutkalna osnova očuvana je na skulpturi u jako malom postotku, jako je oštećena, osjetljiva i puna prljavštine, te se odvaja od nosioca. Na nekim dijelovima skulpture vide se dva kronološka sloja osnove.

Slika 27. Detalj, desni dio plašta skulpture, vidljiva kredno-tutkalna osnova u više slojeva

3.5.3. Poliment

Kao i osnova i poliment je očuvan u malom postotku, na pojedinim mjestima se vidi ispod pozlate poliment crvenog i žutog bolusa, kao npr. na kruni i ornamentima.

Slika 28. Detalj dio haljine/tunike, vidljiv poliment, crveni bolus, ispod pozlate

Slika 29. Detalj haljine/tunike, vidljiv poliment, žuti bolus, ispod pozlate

3.5.4. Mentalni listići

Na skulpturi se vide, na pojedinim mjestima na kruni, na rezbarenim ornamentima malo očuvanih listića pozlate, u relativnom lošem stanju. Na plaštu i haljini/tunici vide se tragovi listića srebra sa lazurom, koja je isto kao pozlata u jako lošem stanju, odvajaju se od drvenog nosioca. Na nekim mjestima vide se dva kronološka sloja pozlate, tako i srebra sa lazurom.

Slika 30. Detalj haljine/tunike, pozlata

3.5.5. Slikani sloj

Oslik je izvoran i najvjerojatnije je tehnika kazeinske tempere. Minimalno je očuvan na inkarnatu lica, na kosi skulpture i na postamentu.

Slika 31. Detalj, lice, prikaz očuvanosti oslika inkarnata

3.5.6. Naknadne intervencije

Vidljivi su na oštećenim dijelovima polikromije po dva sloja pozlate na kruni, plaštu, postamentu iz čega zaključujemo da se na skulpturi nalaze dva kronološka sloja.

Slika 32. Detalj na plaštu desne strane

4. KONZERVATORSKO- RESTAURATORSKI RADOVI

4.3. Konzervatorsko-restauratorski radovi

Skulptura je detaljno fotografski dokumentirana te je i detaljno pregledana prije konzervatorsko-restauratorskih radova. Uzeti su mikrouzorci za analizu poprečnog presjeka svih tehnoloških i kronoloških slojeva polikromije i pozlate te za analize XRF i FTIR. Dino-Lite digitalnim mikroskopom pregledani su detaljnije dijelovi polikromije, pozlate te posrebrenja sa lazurrom.

4.3.1. Uzorkovanje

Za mikrouzorke za analizu poprečnog presjeka bitno je da je uzorak što manji kako ne bi ta destrukcija estetski ili na bilo koji drugi način štetila skulpturi. Stoga se po mogućnosti uzima s nekog manje vidljivog, no ipak reprezentativnog mjesta. Idealno mjesto uzimanja uzorka je uz sam rub postojeće *lacune*.

Sa skulpture je uzeto četiri mikrouzoraka za svaku površinu odnosno dio različite tehnološke građe gdje su vidljivi po dva kronološka sloja (pozлата i posrebrenje). Jedan sa područja plašta s lijeve i desne strane skulpture, te na području sa ruba na ornamentima halje/tunike i noge.

Slika 33. Izrada poprečnog presjeka mikrouzoraka

Mjesta uzimanja mikrouzoraka su označena (grafički prikaz 2) i fotografirana. Svaki mikrouzorak pohranjen je u plastičnu posudicu na kojoj su napisani najosnovniji podaci o mikrouzorku. Mikrouzorci koji su uzeti su bili fiksirani na podlogu dvokomponentnim ljepilom u unutarnji dio odrezane plastične šprice koje smo fiksirali okolo plastelinom. Nakon sušenja ljepila uzorci su zaliveni „GTS“ dvokomponentnom poliesterskom smolom. Nakon što se smola osušila mikrouzorci su u svrhu izrade poprečnog presjeka brušeni i polirani brusnim

papirom okomito na stratigrafske slojeve, najprije grubljom granulacijom pa postupno do najfinije granulacije brusnog papira kako bi se postigla najbolja moguća čitljivost mikrouzoraka. Nakon brušenja i poliranja mikrouzorci su fotografirani Dino-Lite digitalnim mikroskopom. Cilj analiziranja mikrouzoraka je dobivanje podataka o stratigrafiji: broju slojeva, njihovu slijedu, debljini i boji.

4.3.2. Podljepljivanje i konsolidacija

Skulptura prije dopreme na OKIRU nije imala nikakvih intervencija, ni trenutnih zaštita. Zbog loših uvjeta gdje je bila pohranjena, polikromija, pozlata, posrebrjenje sa lazurnom te kredno-tutkalna osnova bili su u jako osjetljivom stanju te su se odvajali od drvenog nosica. Bilo je potrebno hitno podljepljivanje polikromije i pozlata na skoro cijeloj skulpturi prije daljnjih konzervatorsko-restauratorskih radova. Za podljepljivanje se koristio Plextol B500 razrijeđen u destiliranoj vodi u omjeru 1:2 i 1:1, a za razbijanje površinske napetosti koristio se *white spirit*.

Slika 34. Podljepljivanje polikromije, detalj

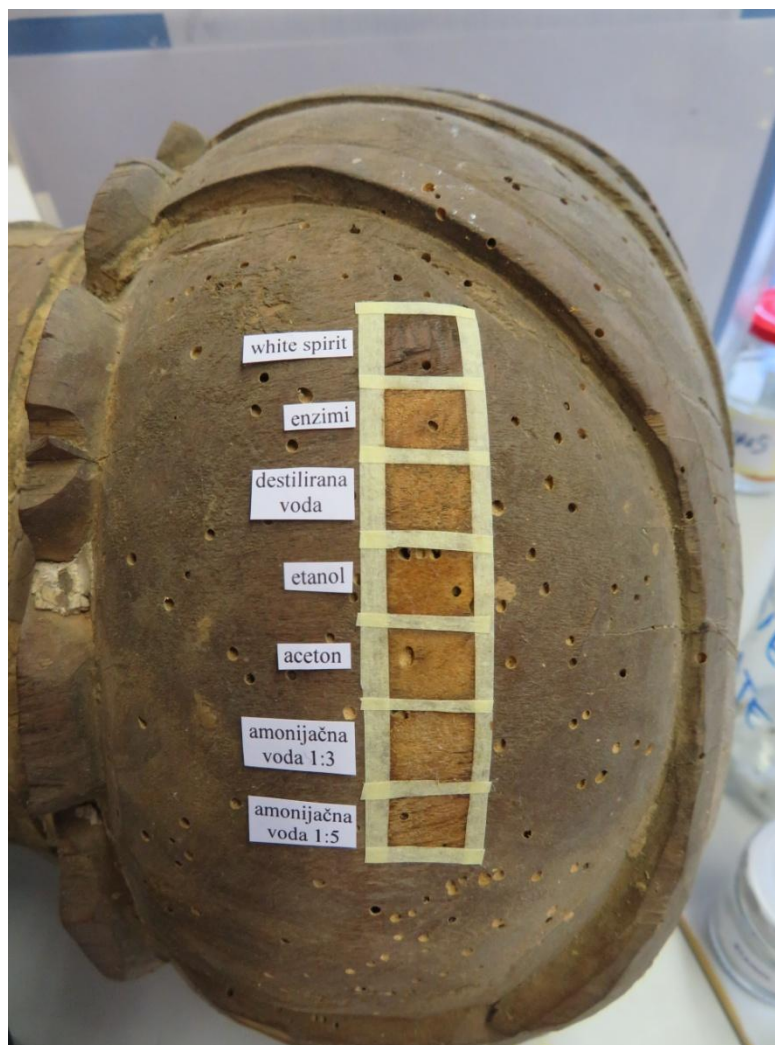

Slika 35. Konsolidiranje nosioca, detalj

Mjesta mehaničkih oštećenja te trusni i crvotočinom oslabljeni dijelovi skulpture konsolidirani su 5%-tnim Paraloidom B72 u acetonu injektiranjem.

4.3.3. Čišćenje prljavštine

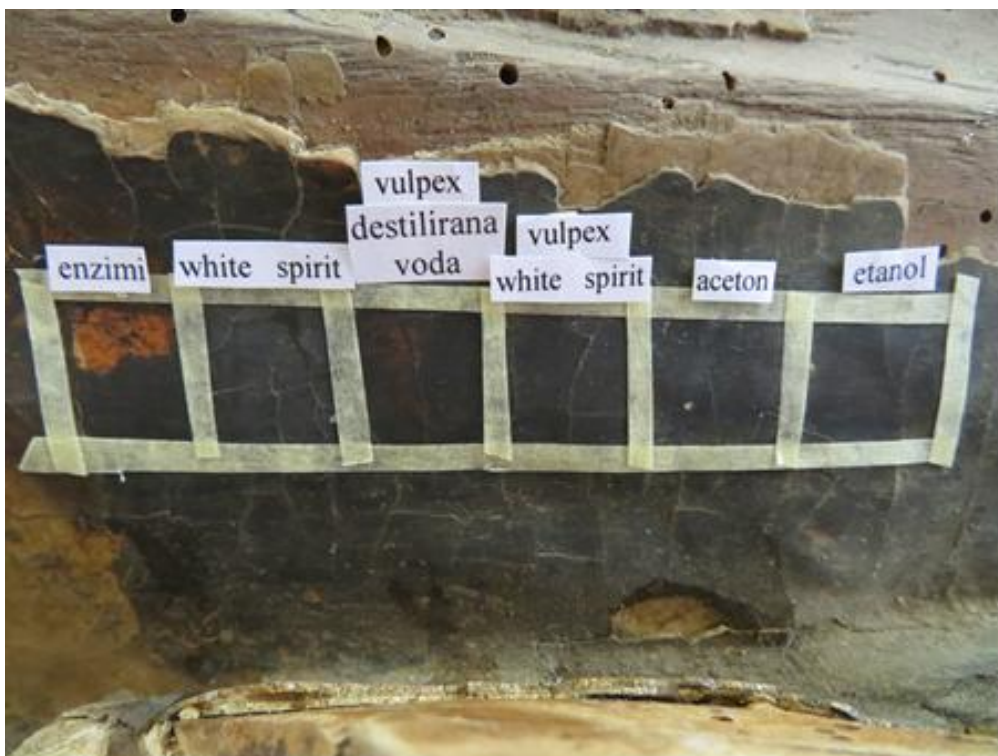
Na cijeloj skulpturi „Sv. Emerik“ je prisutan debeli sloj prljavštine te na donjem dijelu skulpture između nogu nalazi se žbuka (najvjerojatnije je da skulptura nije bila zaštićena kada se u prostoriji gdje se nalazila na podu radilo s žbukom). Kako bi se došlo do najučinkovitijeg načina čišćenja, napravljene su probe zasebno na nosiocu, na pozlati te na posrebrenju s lazurrom, čisteći uvijek prvo najmanje agresivnim sredstvom. Probe čišćenja prljavštine na drvenom nosiocu rađene su *white spiritom*, destiliranom vodom, etanolom (96%), acetonom, amonijačnom vodom (omjer 1:3 i 1:5). Drveni nosilac skulpture očišćen je amonijačnom vodom. Za čišćenje pozlate korišteni su prirodni enzimi, *white spirit*, Vulpex i destilirana voda, aceton, Vulpex i *white spirit*. Na kraju je odlučeno da se površina pozlate čisti etanolom (96%) jer je najučinkovitiji. Na posrebrenju su načinjene probe sa enzimima, *white spiritom*, Vulpex i destilirana voda, te Vulpex sa *white spiritom*, acetonom i etanolom. Posrebrenje s lazurrom očišćeno je acetonom.

Slika 36. Probe čišćenja na drvenom nosiocu, detalj

Slika 37. Probe čišćenja na pozlati, detalj

Slika 38. Probe čišćenja na polikromiji, detalj

4.4. Rezultati

4.4.1. Rezultati stratigrafske analize poprečnog presjeka mikrouzoraka

Sa skulpture je uzeto četiri mikrouzoraka odnosno dio različite tehnološke građe gdje su vidljivi po dva kronološka sloja (pozлата, posrebrenje). Jedan s područja plašta s lijeve i desne strane skulpture, te na području sa ruba *lacuna* na ornamentima halje/tunike i noge. Uzorci su promatrani pod mikroskopom te detaljno fotografirani pomoću Dino-Lite digitalnog mikroskopa. Potvrđene su pretpostavke o stratigrafiji skulpture temeljene na prethodno rađenim stratigrafskim sondama.

Mikrouzorak s područja plašta lijeve strane skulpture potvrđuje dva kronološka sloja. Prvi kronološki sloj potvrđuje kako je na nosilac nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, zatim sloj šelaka na koji je nanesen sloj polimenta (crveni bolus), na polimentu se nalaze listići zlata. Drugi kronološki sloj potvrđuje da je na listićima zlata nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, zatim sloj šelaka na koji je nanesen poliment (crni bolus), a na njega su položeni listići srebra te na njih i sloj lazure.

Mikrouzorak s područja plašta desne strane skulpture potvrđuje dva kronološka sloja. Prvi kronološki sloj potvrđuje kako je na nosilac nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, sloj šelaka na koji je nanesen sloj polimenta (crni bolus), a na njega su postavljeni listići srebra te sloj lazure. Drugi kronološki sloj potvrđuje da je na sloju lazure nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, zatim sloj šelaka na koji je nanesen sloj polimenta (crni bolus) na koji su položeni listići srebra te sloj lazure.

Mikrouzorak s područja ruba haljine/tunike potvrđuje dva kronološka sloja. Prvi kronološki sloj potvrđuje kako je na nosilac nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, sloj šelaka na koji je nanesen sloj polimenta (crveni bolus), a na njega su postavljeni listići zlata. Drugi kronološki sloj potvrđuje da je na prvom kronološkom sloju nanesena kredno-tutkalna osnova, zatim sloj šelaka na koji je nanesen sloj polimenta (žuti bolus), a na njega su položeni listići zlata.

Mikrouzorak s područja lijeve noge potvrđuje također dva kronološka sloja. Prvi kronološki sloj potvrđuje kako je na nosilac nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, sloj šelaka na koji je nanesen sloj crvenog bolusa, zatim su na sloju polimenta položeni listići zlata. Drugi kronološki sloj potvrđuje kako je na listićima zlata nanesen sloj kredno-tutkalne osnove, zatim sloj šelaka na koji se je nanesen crni bolus, te su na sloju polimenta položeni listići srebra te je nanesen sloj lazure.

Rezultati FTIR analiza

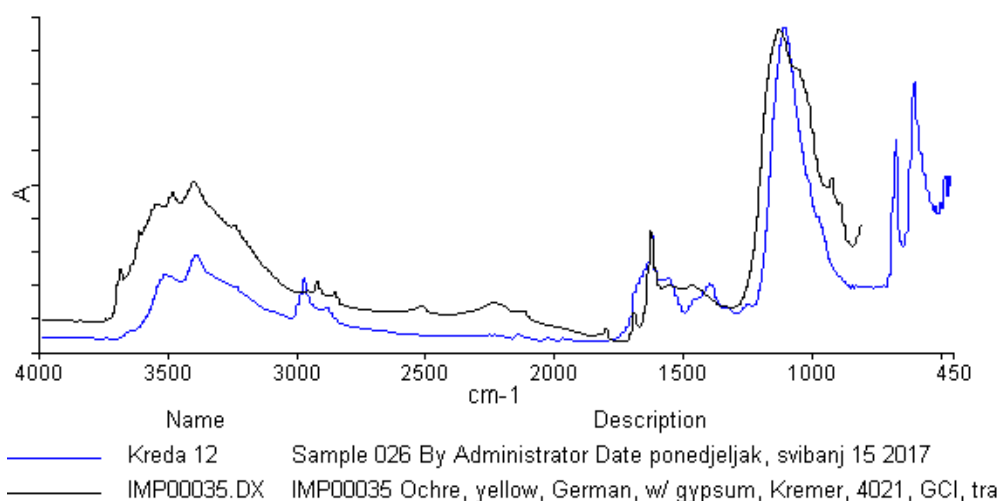
FTIR spektroskopija je metoda dobivanja infracrvenog spektra tako da se prvo prikupi interferogram signala uzorka koristeći interferometar, a zatim provede Fourierova transformacija (FT) interferograma kako bi se dobio spektar. FTIR spektrometar sakuplja i digitalizira interferogram, provodi FT funkciju i prikazuje konačan spektar elemenata. Spektar elemenata prikazan je u obliku *peak*-ova iz kojih preko baze podataka možemo iščitati i usporediti rezultate. FTIR spektroskopija koristi se za analizu: pigmenata, punila, veziva: smole, proteini, ugljikohidrati, voskovi, ulja.⁴

FTIR analize uzoraka sa skulpture „Sv. Emerik“ izradio je doc. dr. sc. Domagoj Šatović u prirodoslovnom laboratoriju Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina.

---

⁴ Izv.prof.dr.sc. Vladan Desnica, skripta INSTRUMENTALNA ANALIZA, uz istoimeni nastavni kolegij na Odsjeku za restauriranje i konzerviranje umjetnina, Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb

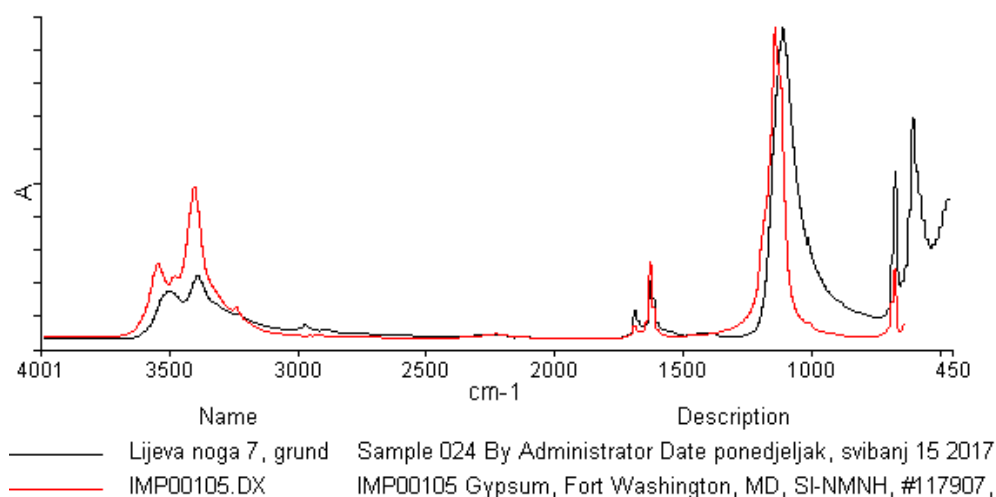
1. uzorak: torzo skulpture (kreda)

Slika 39. FTIR analiza, određivanje sastava krede

Analiza potvrđuje da se uzorak krede s drvenog nosioca sastoji od gipsa odnosno kalcij-sulfata (CaSO_4), po čemu možemo ustvrditi da se gips nalazi kao sastojak odnosno glavno punilo u bolonjskim kredama koje se koriste u metodama pozlaćivanja.

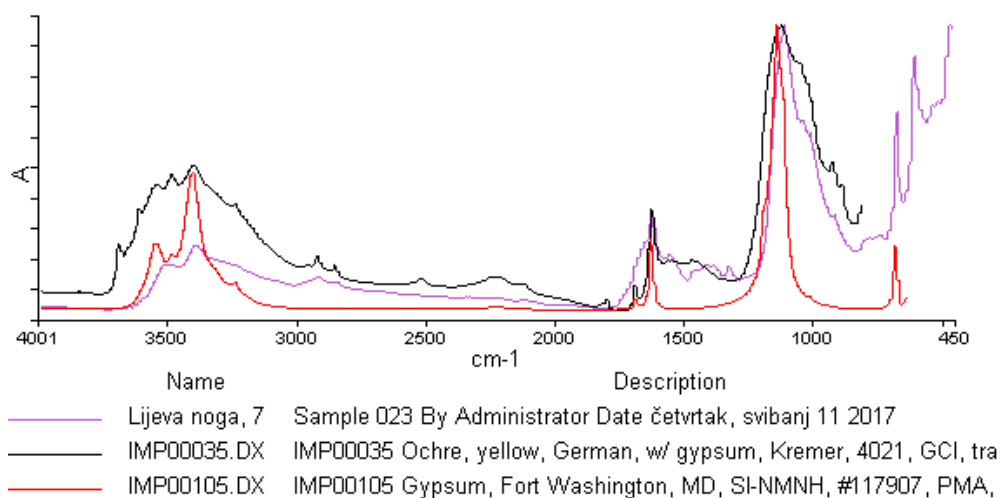
2. uzorak: lijeva noga, gornji dio uzorka (kreda)

Slika 40. FTIR analiza, određivanje sastava krede s drvenog nosioca

Analiza potvrđuje da se uzorak krede s drvenog nosioca sastoji od gipsa, po čemu možemo potvrditi da se gips nalazi kao sastojak u bolonjskim kredama što se koristi u metodama pozlaćivanja.

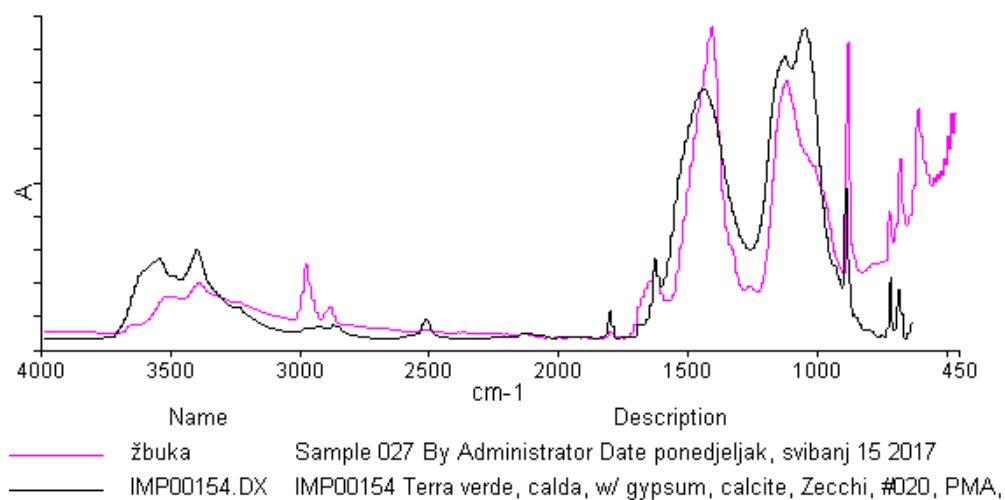
3. uзорak: lijeva noga, donji dio uzorka (kreda)

Slika 41. FTIR analiza, određivanje sastava krede

Analiza potvrđuje da se uzorak krede sastoji od gipsa i okera.

4. uзорak: područje oko nogu (žbuka)

Slika 42. FTIR analiza, određivanje sastava žbuke

Analiza potvrđuje da se uzorak žbuke sastoji od kalcija karbonata i gipsa.

4.5. Materijali, alati i oprema

4.5.1. Korišteni pribor, alati i oprema

- zaštitna folija sa zračnim mjehurićima
- usisavač sa nastavcima + meki kist
- skalpel, kitalica, skalpel sa izmjenjivim nastavcima
- menzura, stakleni štapić
- laboratorijska vaga
- silikonski kalup za mikrouzorke
- kuhalo, posuda sa dvostrukim dnom
- medicinska šprica
- pinceta, povećalo
- staklene posudice sa metalnim poklopcem
- ljepljiva traka, škare
- vata, drveni štapići
- plastične posudice za spremanje mikrouzoraka
- higrometar, ovlaživač zraka
- kistovi za nanošenje white spirit, Plextol B 500, Paraloid B 72, te završnog laka
- fotografski aparat (Canon PowerShot SX720HS)...
- digitalni mikroskop Dino-lite (5 MP)

4.5.2. Korišteni materijali – kemikalije/otapala/punila

- *white spirit*
- aceton
- destilirana voda
- Plextol B 500
- Vulpex
- prirodni enzimi
- denaturirani etilni alkohol 96%
- amonijak
- Paraloid B 72

5. TEORIJSKI DIO

5.3. Kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest

Osnovni literarni izvor za ikonografiju za Poklonstvo kraljeva je Matejevo evanđelje. Prema evanđelju po Mateju sveta tri kralja ili sveti magi su u kršćanskoj tradiciji kraljevi ili mudraci došli su s Istoka (Partsko Carstvo) u Jeruzalem kako bi se poklonili Isusu nakon rođenja, prateći betlehemsku zvijezdu. Darovali su tri dara, tamjan (kao Bogu), zlato (kao kralju), plemenitu mast, smirnu (kao čovjeku).

U Bibliji se njihova imena ne spominju. Od 8. stoljeća u zapadnom kršćanstvu su se ustalila imena sveta tri kralja Baltazar, Melkior i Gašpar, a na istoku se koriste različita imena. Imena im nose snažnu simboliku: najstarijem, Melkioru, ime na hebrejskome znači 'kralj svjetla'; "Baltazar" dolazi od asirskoga "Bel-tus-assar" što znači 'bog štiti njegov život'; a najmlađi nosi ime Gašpar, od perzijskoga "Kaspar" u značenju 'čuvar blaga, rizničar'.

U najranijim prikazima sveta tri kralja ili mudraca su bili prikazani u perzijskoj odjeći s hlačama i frigijskim kapama, obično u profilu, jedan za drugim noseći darove ispred sebe. Koristili su kasnoantički prikaz barbara koji se klanja rimskom Caru nudeći darove zlata.⁵ Kraljevske krune im se pojavljuju tek u 10. stoljeću, pretežito na zapadu. Kasniji bizantski prikazi često dodaju malene šešire u obliku čunjeva čiji je značaj upitan. Do tada su bili prikazani kao mladići, sve dok nisu umjetnici tada došli na ideju da kroz te likove prikazuju tri ljudska različita doba. Od 12. stoljeća, najčešće od 15.st. na sjeveru Europe mudrace predstavljaju tri različita (tada poznata) dijela svijeta, Melkior Europu, Baltazar Afriku, Gašpar Aziju. Njihovo veliko bogatstvo se prikazuje od 14. st., pokloni se nalaze u spektakularnim zlatarskim kutijama, a odjeći se više posvećuje veća pozornost.

Najraniji prikaz tri kralja ili mudraca su iz slika u katakombama i reljefima sa sarkofaga iz 4. st.

---

⁵ https://hr.wikipedia.org/wiki/Poklonstvo_mudraca

Slika 43. Prikaz poklonstva mudraca s ranokršćanskog sarkofaga iz 4. St., Vatikanski muzej, Rim

Slika 44. Jedan od najranijih poznatih sarkofaga iz trećeg stoljeća (Vatikanski muzeji) s prikazom poklonstva mudraca

Slika 45. Sveta tri kralja, bizantski mozaik c. 565, Bazilika Sant'Apollinare Nuovo, Ravenna, Italija

Slika 46. Klanjanje mudraca El Greco, 1568. (muze Soumaya, Mexico City)

Slika 47. Poklonstvo kraljeva, Abraham Bloemaert, Nizozemska (1623) Muzej Grenoblea

5.4. Sv. Emerik u likovnoj umjetnosti

Prikaz sv. Emerika postoji još od srednjeg vijeka do danas, osobito u 12. i 13. st. često se javlja uz kraljeve Stjepana i Ladislava.

Sv. Emerik se prikazuje kao mladi golobradi vitez, okrunjen kraljevskom ili jabučastom kneževskom krunom. U rukama drži jabuku i žezlo, rjeđe mač. Katkada se prikazuje s ljiljanom u ruci, kao znak djevičanskog braka.

Slika 48. „Sv. Emerik“

Slika 49. „Sv. Emerik“, nepoznati autor, 1675.-1680.

Slika 50. „Sv. Emerik“

Zajednički kontekst prikaza Sveta tri kralja i Sveta tri mađarska kralja jest taj da bi se uspostavila simetrija prikaza Sveta tri kralja, u nekim slučajevima bio bi dodavan i jedan od triju svetih mađarskih kraljeva. To se može primijetiti na baroknim oltarima, pogotovo u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, npr. glavni oltar u crkvi sv. Marije Snježne u Belcu gdje je u zoni retabla uz prikazana sveta tri kralja, prikazan i jedan od triju mađarskih kraljeva.

6. ZAKLJUČAK

Polikromirana, pozlaćena i posrebrena rezbarena drvena skulptura „Sv. Emerik“ izvorno je bila smještena sa ostalim skulpturama mađarskih kraljeva sv. Stjepana, sv. Ladislava i francuskog kralja Ljudevita ispred prijašnjeg glavnog oltara u župnoj crkvi sv. Petra apostola u sklopu franjevačkog samostana u Cerniku. Zbog prisutnosti vlage koja je uništavala prijašnji oltar, skulpture mađarskih kraljeva skinute su i zamijenjene 1911. sa tirolskim skulpturama. Skulpture se nalaze u ostavi samostana u neprikladnim uvjetima. Unatoč ne tako lošim uvjetima pohrane, očuvan je jako mali postotak polikromije, pozlate te posrebrenja s lazurom.

Na skulpturi su prema konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima (stratigrafske sonde, mikrouzorci i FTIR analize) uočena dva kronološka sloja osim na području inkarnata, kose i plinte. Prema istraživanjima i analizi stratigrafije možemo zaključiti da je skulptura bila izvorno pozlaćena. U drugom kronološkom sloju nalazimo posrebrenje koje je izvedeno na izvornoj pozlati, a na ostalim dijelovima pozlata je ponovljena. Na području skulpture oko nogu nalazi se žbuka koja estetski narušava izgled, postoji mogućnost da je svježja žbuka padala po skulpturi za vrijeme radova u samostanu ili crkvi, a skulptura očito nije bila zaštićena. Drveni nosilac je oštećen od utjecaja vlage i aktivnosti crvotočina, skulpturi nedostaju obje podlaktice, te dijelovi stopala. Skulptura je zbog neprikladnih uvjeta gdje se nalazila u lošem stanju, kao i ostale skulpture koje su stajale ispred prijašnjeg oltara. Stražnja strana skulpture je fino obrađena, vidljivi su tragovi obrade dlijetla. Na stražnjem dijelu vrata skulpture nalazi se metalni vijak s ringom, zatim natpis *CERNIK MUZEJ* i inventarna kartica. Poledina skulpture je premazana tzv. *klijom* (žuti oker pigment u tutkalnom vezivu).

Sukladno tzv. muzealnom pristupu prilikom izvođenja konzervatorsko-restauratorskih radova, na skulpturi su izvedeni samo konzervatorski radovi, što podrazumijeva čišćenje prljavštine, konsolidacija drvenog nosioca, stabiliziranje podljepljivanjem svih očuvanih dijelova polikromije, pozlate i posrebrenja, naravno uz očuvanje svih kronoloških slojeva.

Svi konzervatorsko-restauratorski radovi popraćeni su detaljno pisanom, grafičkom i fotografskom dokumentacijom. Skulptura će biti vraćena u samostan u Cernik u boljim uvjetima pohrane. Polikromirana, pozlaćena i posrebrena rezbarena drvena skulptura „Sv. Emerik“ konzervatorsko-restauratorskim radovima spašena je od daljnjeg propadanja.

U kratkom osvrtu na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijesno-umjetničko istraživanje u svrhu pisanja teorijskog dijela diplomskog rada, naišla sam na mnoštvo zanimljivih prikaza sveta tri kralja.

7. POPIS LITERATURE

Knjige i članci

JULIJE JANČULA, Franjevci u Cerniku, drugo izdanje: CERNIK, 2011.

JULIJE JANČULA, Povijest Cernika i cernička samostanska kronika, prvo izdanje: SLAVONSKA POŽEGA, 1980.

DANIEL PREMERL, Bolonjske slike hrvatske povijesti, Zagreb 2014.

DORIS BARIĆEVIĆ, Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske, Zagreb 2008.

BADURINA ANĐELKO, skupina autora, *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, V. dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.

VLADAN DESNICA, skripta INSTRUMENTALNA ANALIZA, uz istoimeni nastavni kolegij na Odsjeku za restauriranje i konzerviranje umjetnina, Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb

Internetske stranice

Wikipedia the free encyclopedia,

https://hr.wikipedia.org/wiki/Poklonstvo_mudraca ,pristupljeno ožujak 2017

<http://www.cernik.hr/povijest.html>, pristupljeno ožujak 2017

www.zupa-cernik.hr/index.php/povijest/povijest-cernika, pristupljeno listopad 2016.

www.zupa-cernik.hr/index.php/povijest/povijest-zupe, pristupljeno listopad 2016.

www.zupa-cernik.hr/index.php/crkva-i-samostan/crkva-sv-petra-ap, pristupljeno listopad 2016.

http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/upload/dokumenti/instrumentalna_analiza.pdf, pristupljeno lipanj 2017.

Interview

Razgovor sa fra Tomicom Hruška, u službi sakristana u Cerniku

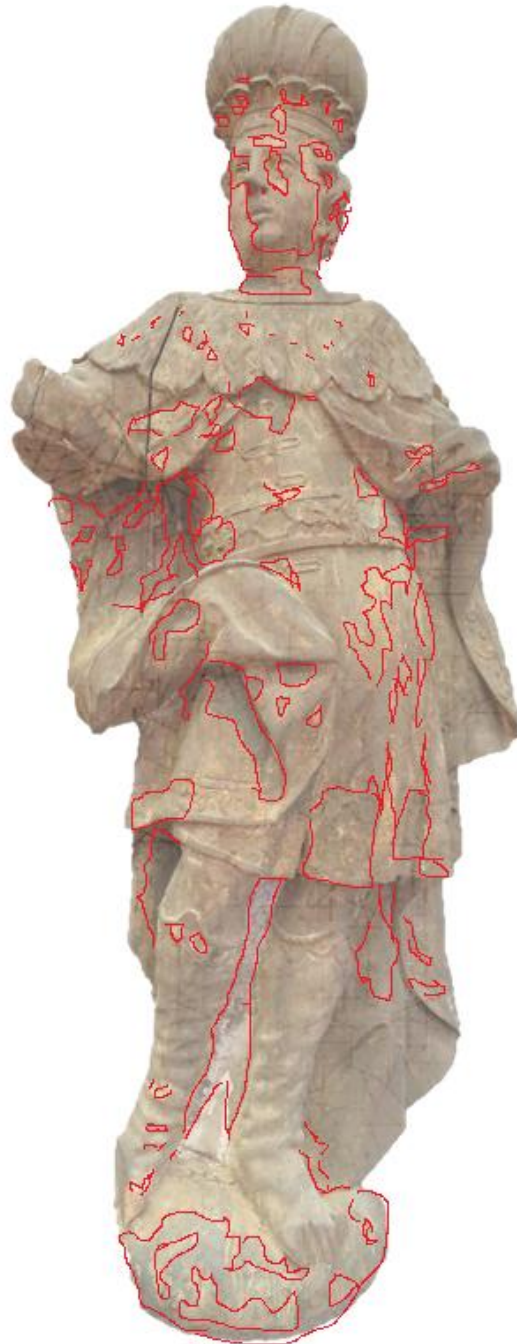
8. PRILOZI

8.1. Grafički prikazi

8.1.1. Grafički prikaz 1

Na grafičkom prikazu crvenim linijama su označena mjesta očuvane osnove, polikromije, pozlate i posrebrenja.

8.1.2. Grafički prikaz 2

- - mjesta sa kojih su uzeti mikrouzorci
- - mjesta na kojima je izvedena XRF analiza

8.1.3. Grafički prikaz 3

Crvenim su označena područja gdje se nalazi žbuka.

8.2. Fotografska dokumentacija

8.2.1. Poprečni presjek mikrozorka

Slika 51. Mikrouzorak LN3, lijeva noga

Slika 52. Mikrouzorak RH1, dio halje/tunike

Slika 53. Mikrouzorak PD2, lijeva strana plašta

Slika 54. Mikrouzorak PL4, desna strana plašta

8.2.2. Dodatne fotografije i grafički prikazi

Slika 55. Prednja strana skulpture prije radova

Slika 56. Stražnja strana skulpture prije radova

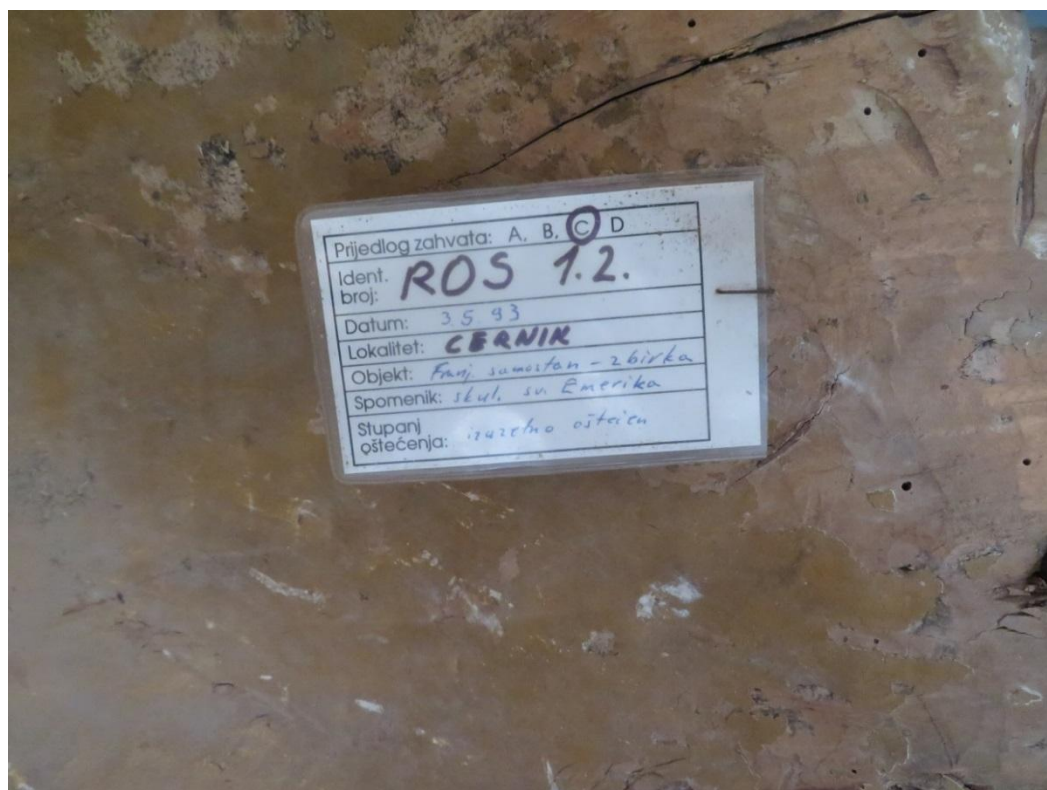

Slika 57. i 58. Desna i lijeva bočna strana skulpture, prije radova

Slika 59. Stražnja strana, detalj

Slika 60., Stražnja strana, detalj, inventarska kartica

Slika 61. Lijeva bočna strana, detalj, prije radova

Slika 62. Desna bočna strana skulpture, detalj, prije radova

Slika 63. Desna bočna strana skulpture, detalj, prije radova

Slika 64. Stražnja strana skulpture, detalj, prije radova

Slika 65. Gornji dio skulpture, kruna, detalj, prije radova

Slika 66. Donji dio skulpture, detalj, prije radova

Slika 67. Čišćenje površine skulpture od prašine pomoću mekog kista i uz upotrebu usisavača

Slika 68. Čišćenje drvenog nosioca skulpture amonijačnom vodom

Slika 69. Žbuka prije uklanjanja sa pozlate na plaštu, detalj

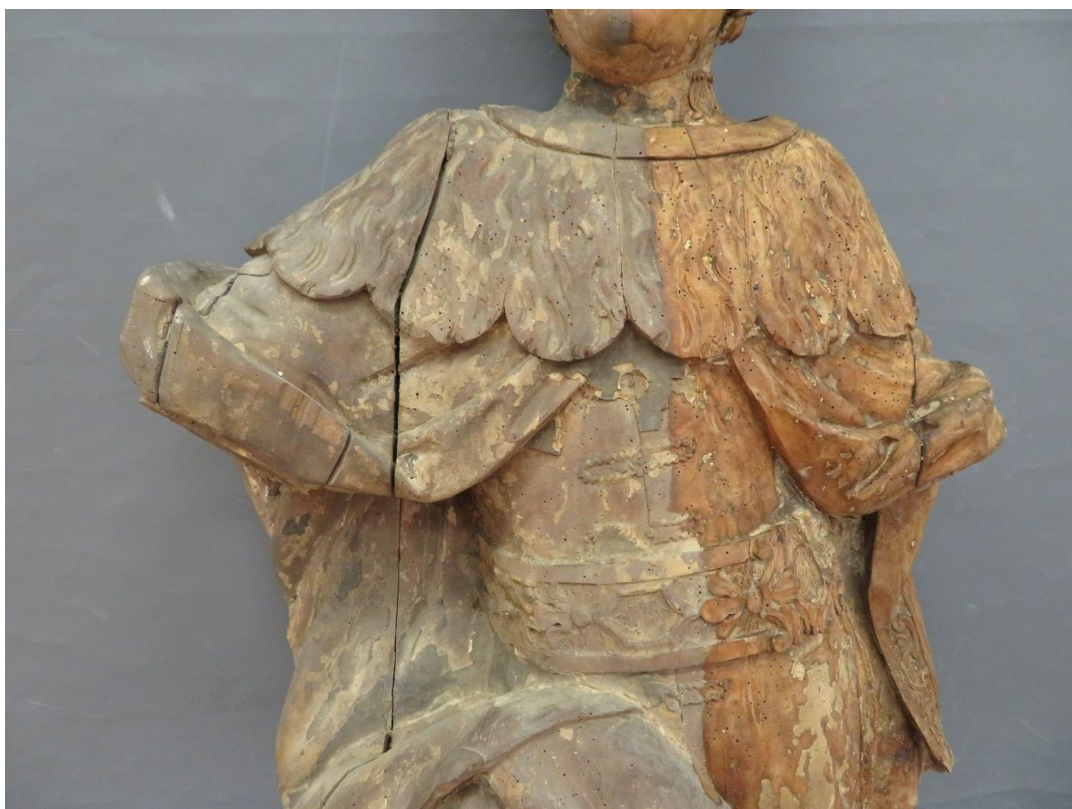
Slika 70. Posrebnjenje s lazurom i pozlata, na čizmi skulpture, detalj

Slika 71. Prednja strana skulpture, rezultat čišćenja amonijačnom vodom

Slika 72. Rezultat čišćenja amonijačnom vodom, detalj

Slika 73. Rezultat čišćenja amonijačnom vodom, detalj

Slika 74. Čišćenje pozlate etanolom, detalj

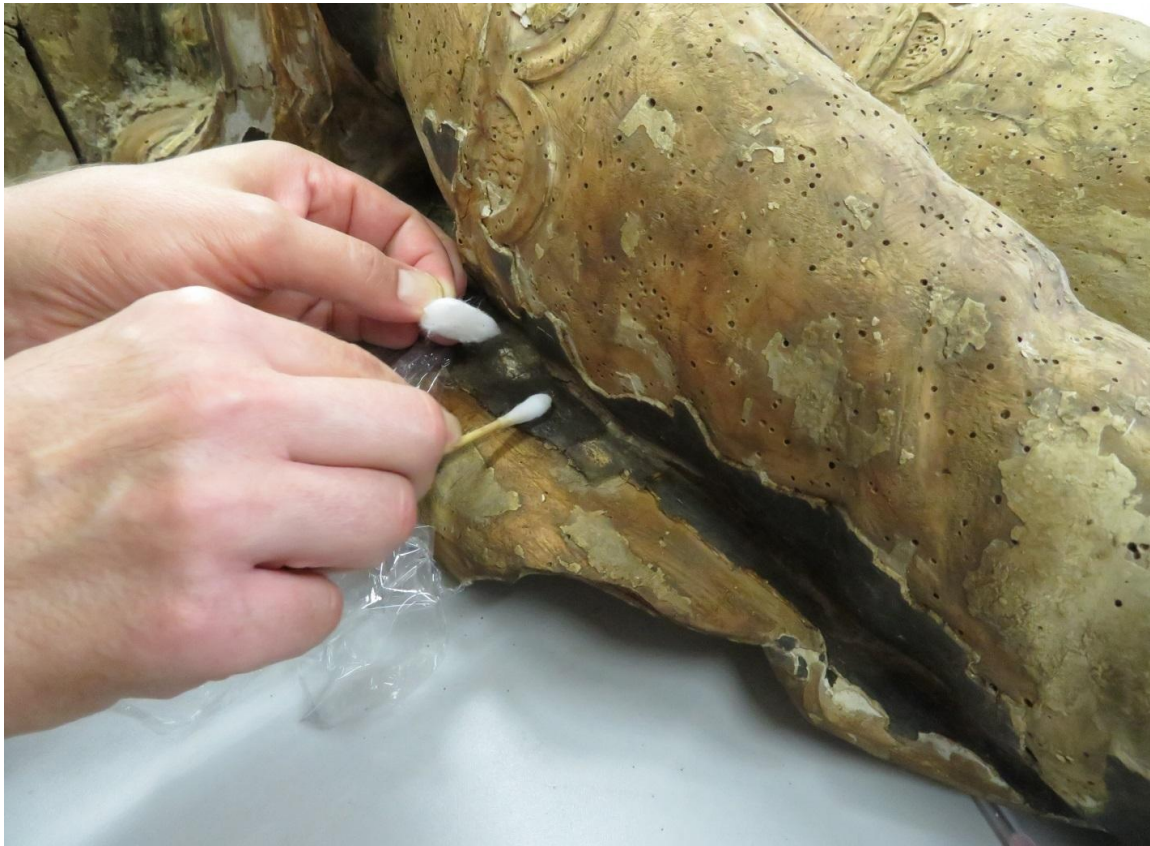
Slika 75. Dva kronološka sloja, pozlata ispod II. kronološka sloja s posrebranjem, detalj

Slika 76. Žbuka, detalj

Slika 77. Čišćenje enzimima, inkarnat, detalj

Slika 78. Čiščenje posrebrenja s lazurom acetonom, detalj

Slika 79. Posrebreenje s lazurom, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom

Slika 80. Pozlata ispod sloja kredno-tutkalne osnove II. kronološkog sloja, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom

Slika 81. Detalj usne, snimak Dino-lite mikroskopom

Slika 82. Pozlata na kruni, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom

Slika 83. Dio okovratnika skulpture, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom

Slika 84. Detalj ruba desnog oka skulpture, snimak Dino-lite mikroskopom

Slika 85. Čiščenje prljavštine s *white spiritom* na tzv. *kliji* na stražnji strani skulpture, detalj

Slika 86. Prednja strana skulpture nakon radova

Slika 87. Stražnja strana skulpture nakon radova

Slika 88. i 89. Desna i lijeva bočna strana skulpture, nakon radova

Slika 90. Desna bočna strana, detalj, naokon radova

Slika 91. Torzo, detalj, nakon radova

Slika 92. Desna bočna strana, detalj, nakon radova

Slika 93. Donji dio skulpture, detalj, nakon radova

Slika 94. Lijevo bočna strana, detalj, nakon radova

Slika 95. Desna bočna strana, detalj, nakon radova

Slika 96. Desna bočna strana, detalj, nakon radova

3 Cernik, crkva sv. Petra, Sv. Emerik, zatečeno stanje

Legenda	
	Ostaci žbuke na površini skulpture
	Ostaci polikromije na drvenom nosiocu
	Ostaci kredirane osnove na drvenom nosiocu
	Oštećenja drvenog nosioca nastala uslijed djelovanja crvotočina

lokalitet	Cernik
objekt	crkva sv. Petra
naziv scene	Sv. Emerik
tehnika izvedbe	drvena polikromirana skulptura
autor	nepoznat
stoljeće/godina	18. st.
voditelj radova	Izv. prof. mr. art. Andrej Aramčki
mentor	Izv. prof. mr. art. Andrej Aramčki
mjerilo	1:5
datum	lipanj 2017.
istražila i mjerila	Anamarija Vučak
crtila i obradila	Ana Grdan

2 Cernik, crkva Sv. Petra, Sv. Emerik, zatečeno stanje

Legenda	
	Područje nedostataka dvenog nosioca
	Područje pukotina u slijegu nosioca

lokaliitet	Cernik
objekt	crkva sv. Petra
naziv scene	Sv. Emerik
tehnička izvedbe	drvena polikromirana skulptura
autor	nepoznat
stoljeće/godina	18. st.
voditelj radova	Izv. prof. mr. art. Andrej Aranički
mentor	Izv. prof. mr. art. Andrej Aranički
mjerilo	1:5
datum	lipanj 2017.
istražila i mjerila	Anamarija Vučak
crtao i obradio	Ana Grdan

1
Cernik, crkva sv. Petra, područja uzimanja
uzoraka u svrhu laboratorijskih istraživanja

Legenda

- Područje uzimanja uzorka pozlate s lazurnom
- Područje uzimanja uzorka za izradu poprečnog mikropresjeka
- Područje uzimanja uzorka posebebnja s lazurnom
- Područje uzimanja uzorka žuлке

lokaliitet	Cernik
objekt	crkva sv. Petra
naziv scene	Sv. Emerik
tehnika izvedbe	drvena polikromirana skulptura
autor	nepoznat
stoljeće/godina	18. st.
voditelj radova	Izv. prof. mr. art. Andrej Aranicki
mentor	Izv. prof. mr. art. Andrej Aranicki
mjerilo	1:5
datum	lipanj 2017.
istražila i mjerila	Anamarija Vučak
crtao i obradio	Ana Grdan

8.2.3. Popis slika

- **Slika 1. i 2.** Skulptura „Sv. Emerik“, cjelina, prednja i stražnja strana, zatečeno stanje (fotografirala: Anamarija Vučak 2016.), strana 6.
- **Slika 3.** Inkarnat, detalj (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 7
- **Slika 4.** Kosa, detalj (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 8
- **Slika 5.** Preslik na izvornoj pozlati, dva kronološka sloja, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 10.
- **Slika 6.** Detalj na dijelu haljine/tunike, dva kronološka sloja pozlate, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 11.
- **Slika 7.** Plinta, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 11.
- **Slika 8.** Karta hrvatske, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Cernik> strana 13.
- **Slika 9.** Dvorac u Cerniku, <http://www.cernik.hr/povijest.html> , strana 13.
- **Slika 10.** Panorama Cernika, <http://www.cernik.hr/povijest.html> , strana 14.
- **Slika 11.** Pročelje crkve sv. Petra apostola, <http://www.celestialszenes.com/sundials/index.php?location=data&id=106&lng=hr> , strana 15.
- **Slika 12.** Kapela sv. Linarte(sv. Leonarda) izvan Cernika, www.zupa-cernik.hr/index.php/povijest/povijest-zupe, strana 16.
- **Slika 13.** Detalj, glavnog oltara, slike koje su bile na prijašnjem oltaru, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 19.
- **Slika 14.** Sadašnji izgled glavnog oltara, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 20
- **Slika 15.** Detalj na glavnom oltaru, natpis, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 20
- **Slika 16. i 17.** Unutrašnjost crkve sv. Petra apostola, pogled prema svetištu i pogled prema pjevalištu, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 21.
- **Slika 18.** Zapadni dio crkve i samostana, <http://www.haber.ba/vijesti/region/322343-samostan-cernik-franjevci-cuvaju-nisan-iz-osmanskog-carstva> ,strana 22
- **Slika 19.** Klaustar samostana, pogled na zapadni dio, <http://aa.com.tr/ba/kultura-i-umjetnost/jedinstven-primjer-u-hrvatskoj-franjevci-u-samostanu-cernik-%C4%8Duvvari-ni%C5%A1ana-iz-osmanskog-carstva-/597925?amp=1> , strana 23.
- **Slika 20.** Klaustar samostana, pogled na sjeverni dio, <http://www.celestialszenes.com/sundials/index.php?location=data&id=106&lng=hr> , strana 24.
- **Slika 21.** Tlocrt prizemlja franjevačkog samostana i crkve, arhiva samostana, strana 24.
- **Slika 22.** Ostava u samostanu, gdje se nalaze skulpture, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 26.
- **Slika 23.** Francuski kralj Ljudevit, mađarski kraljevi Stjepan i Ladislav, zatečeno stanje, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 27.
- **Slika 24.** Tlocrt samostana i crkve, crvnom označeno trenutno stanje smještaja skulpture, arhiva samostana, strana 28.
- **Slika 25.** Torzo skulpture, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 29.
- **Slika 26.** Stražnji dio, detalj, vidljiva tzv. *kli*a, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 29.

- **Slika 27.** Detalj, desni dio plašta skulpture, vidljiva kredno-tutkalna osnova u više slojeva, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 30
- **Slika 28.** Detalj dio haljine, vidljivi poliment, crveni bolus, ispod pozlate, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 30.
- **Slika 29.** Detalj haljine/tunike, vidljiv poliment, žuti bolus, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 31.
- **Slika 30.** Detalj haljine/ tunike, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 31.
- **Slika 31.** Detalj, lica, prikaz očuvanosti inkarnata, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 32.
- **Slika 32.** Detalj na plaštu desne strane, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 32.
- **Slika 33.** Izrada poprečnog presjeka mirkouzoraka, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 34.
- **Slika 34.** Podljepljivanje polikromije, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 35.
- **Slika 35.** Konsolidiranje nosioca, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 35.
- **Slika 36.** Probe čišćenja na drvenom nosiocu, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 36.
- **Slika 37.** Probe čišćenja na pozlati, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 37.
- **Slika 38.** Probe čišćenja na polikromiji, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 37.
- **Slika 39.** FTIR analiza, određivanje sastava krede, (izradio: Domagoj Šatović), strana 40.
- **Slika 40.** FTIR analiza, određivanje sastava krede s drveng nosioca, (izradio: Domagoj Šatović), strana 41.
- **Slika 41.** FTIR analiza, određivanje sastava krede, (izradio: Domagoj Šatović), strana, strana 41.
- **Slika 42.** FTIR analiza, određivanje sastava žbuke, (izradio: Domagoj Šatović), strana 42.
- **Slika 43.** Prikaz poklonstva mudraca s ranokršćanskog sarkofaga iz 4. St., Vatikanski muzej, Rim, https://hr.wikipedia.org/wiki/Poklonstvo_mudraca ,strana 46.
- **Slika 44.** Jedan od najranijih poznatih sarkofaga iz trećeg stoljeća (Vatikanski muzeji) s prikazom poklonstva mudraca, https://en.wikipedia.org/wiki/File:Early_Christian_Magi.JPG , strana 46.
- **Slika 45.** Sveta tri kralja, bizantski mozaik 565., Bazilika Sant'Apollinare Nuovo, Ravenna, Italija, http://www.wikiwand.com/en/Biblical_Magi , strana 47.
- **Slika 46.** Klanjanje mudraca, El Greco, 1568. (muzej Soumayu, Mexico City), http://www.wikiwand.com/en/Biblical_Magi , strana 47
- **Slika 47.** Poklonstvo kraljeva; Abraham Bloemaert, Nizozemska (1623.), muzej Grenoblea, <https://www.pinterest.com/brimstonedreams/masters-of-light/> , strana 48.
- **Slika 48.** Sveti Emerik, https://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_Emerik , strana 48.
- **Slika 49.** Sveti Emerik; nepoznati autor (1675.-1680.), <http://zupajastrebarsko.hr/svetac.asp?id=75> , strana 49.
- **Slika 50.** Sveti Emerik, <http://zupajastrebarsko.hr/svetac.asp?id=75>, strana 49.
- **Slika 51.** Mikrouzorak LN3, lijeva noga, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 59.
- **Slika 52.** Mikrouzorak RH1, dio halje/tunike, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 59.
- **Slika 53.** Mikrouzorak PD2, desna strana plašta, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 60.
- **Slika 54.** Mikrouzorak PL4, lijeva strana plašta, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 60.
- **Slika 55.** Prednja strana skulpture prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 61

- **Slika 56.** . Stražnj strana skulpture prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 62.
- **Slika 57. i 58.** Desna i lijeva bočna strana skulpture prije radova, . (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 63.
- **Slika 59.** Stražnja strana, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 64
- **Slika 60.** Invetarska kartica, stražnja strana, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 64.
- **Slika 61.** Lijeve bočne strane, detalj, prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 65.
- **Slika 62.** Desna bočna strana, detalj, prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 66.
- **Slika 63.** Desna bočna strana, detalj, prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 67.
- **Slika 64.** Stražnja strana skulpture, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 68.
- **Slika 65.** Gornji dio skulpture, kruna, detalj, prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 68.
- **Slika 66.** Donji dio skulpture, detalj, prije radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 69.
- **Slika 67.** Čišćenje površine skulpture od prašine pomoću mekog kista i uz upotrebu usisavača, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 70.
- **Slika 68.** Čišćenje drvenog nosioca skulpture amonijačnom vodom, (fotografirala: Martina Gradiški), strana 71.
- **Slika 69.** Žbuka prije uklanjanja sa pozlate na plaštu, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 72.
- **Slika 70.** Posrebrenje s lazuroom i pozlata, na čizmi skulpture, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 72.
- **Slika 71.** Prednja strana skulpture, rezultat čišćenja amonijačnom vodom, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 73.
- **Slika 72.** Rezultat čišćenja amonijačnom vodom, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 74.
- **Slika 73.** Rezultat čišćenja amonijačnom vodom, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 75.
- **Slika 74.** Čišćenje pozlate etanolom, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 76.
- **Slika 75.** Dva kronološka sloja, pozlata ispod II. kronološkog sloja, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 76.
- **Slika 76.** Žbuka, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 77.
- **Slika 77..** Čišćenje enzimima, inkarnat, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 78.
- **Slika 78.** Čišćenje posrebrenja s lazuroom acetonom, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 79.
- **Slika 79.** Posrebrenje s lazuroom, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 80.
- **Slika 80.** Pozlata ispod kredno-tutkalne osnove, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 80.
- **Slika 81.** Detalj usne, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 81.
- **Slika 82.** Pozlata na kruni, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 81.
- **Slika 83.** Donji dio okovratnika skulpture, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 82.
- **Slika 84.** Detalj ruba desnog oka skulpture, detalj, snimak Dino-lite mikroskopom, strana 82.
- **Slika 85.** Čišćenje prljavštine s *White Spiritom* na tzv. klia, na stražnjoj strani skulpture, detalj, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 83.
- **Slika 86.** Prednja strana skulpture nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 84.

- **Slika 87.** Stražnja strana skulpture nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 85.
- **Slika 88. i 89.** Desna i lijeva bočna strana skulpture nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 86.
- **Slika 90.** Desna bočna strana, detalj, nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 87.
- **Slika 91.** Torzo, detalj nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 88.
- **Slika 92.** Desna bočna strana, detalj, nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 89.
- **Slika 93.** Donji dio skulpture, detalj, nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 90.
- **Slika 94.** Lijeva bočna strana skulpture, detalj, nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 91.
- **Slika 95.** Desna bočna strana, detalj, nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 92.
- **Slika 96.** Desna bočna strana, detalj, nakon radova, (fotografirala: Anamarija Vučak), strana 92.

9. ŽIVOTOPIS

Anamarija Vučak rođena je 29. siječnja 1993. u Banja Luci, u Bosni i Hercegovini. Osnovnu školu Dragalić završava 2008. godine u Dragaliću. Po završetku osnovne škole upisuje Školu primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu gdje 2012. završava smjer kiparskog dizajnera. Te iste godine upisuje integrirani preddiplomski i diplomski studij konzerviranja i restauriranja umjetnina, smjer kiparstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Predstavnicom je studenata u Koordinaciji za studente s invaliditetom na Akademiji likovnih umjetnosti.

Tijekom studija u nastavnom programu kolegija Konzerviranje i restauriranje polikromije na drvenom nosiocu 1 i 2 pod vodstvom izv. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih izvodi konzervatorsko-restauratorske radove na drvenoj pozlaćenom ukrasnom okviru privatnog vlasništva, te je prisutvovala radovima na drvenom pozlaćenom tabernakulu iz kapele Presvetog srca Isusova u Velom Lošinj. U programu kolegija Konzerviranje i restauriranje drvene skulpture 1 i 2 pod vodstvom izv. prof. mr. art. Andreja Aranickog izvodi konzervatorsko-restauratorske radove na polikromiranoj, pozlaćenju skulpturi „Sv. Juraj“ iz Lešća na Dobri. Pod vodstvom izv. prof. art. Alena Novoselca, u nastavnom programu kolegija Konzerviranje i restauriranje kamene i arhitektonske plastike 1 i 2 te Konzerviranje i restauriranje 2 izvodi konzervatorsko-restauratorske radove na skulpturama, „Bez imena“ Nike Radić, „Sv. Juraj“ Peruška Bogdanića, „Zvrk“ Franca Stahlera, „Zagonetka spirala“ Maja Postonjski, „Osjećaj mora“ Paula Koročec, „Rupa“ Sandra van Karsen i „Kap“ Ratko Petrić. Skulpture se nalaze u Parku skulptura Jakovlje, perivoja dvorca Oršić (Sixta) u Jakovlju.

U razdoblju od srpnja do rujna 2015. godine radila je u Hrvatskom restauratorskom zavodu u restauratorskom centru Ludbreg preko studentskog servisa, a izvodila je konzervatorsko-restauratorske radove na pozlaćenju konzoli i skulpturi sv. Pavla s oltara sv. Ivana Krstitelja iz franjevačke crkve sv. Ivan Krstitelj u Varaždinu (1699.-1701.), te na poropovjedaonici iz crkve presvetog Tojstva u Ludbregu (sred. 18. st.).

IZJAVA O AUTORSTVU

Na temelju statuta Sveučilišta u Zagrebu izjavljujem da sam autorica diplomskog rada pod naslovom: Konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranoj skulpturi „Sv. Emerik“ iz franjevačkog samostana u Cerniku te kratki osvrt na prikaz teme „Sveta tri kralja“ kroz povijest.

U Zagrebu, 05. 07. 2017.

ANAMARIJA VUČAK

---

10. ZAHVALA

Zahvaljujem se mentoru izv. prof. mr. art. Andreju Aranickom na stručnom vodstvu, savjetima i strpljenju tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se as. mag. art. Ani Božičević na savjetima i pomoći tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se izv. prof. mr. art. Zvezdani Jembrih na pomoći i savjetima tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se izv. prof. mr. art. Tamari Ukrainčik na pomoći i savjetima tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se dr. sc. Danku Šoureku, docentu Filozofskog fakulteta na pomoći i savjetima tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Za obradu i izradu FTIR analiza zahvaljujem se doc. dr. sc. Domagoju Šatoviću.

Zahvaljujem Ani Grđan za izradu grafičkog prikaza skulpture.

Zahvaljujem fra Ivi Bezoviću, župniku župe Duh Sveti Gornji Bogićevci za pomoć oko donacija.

Zahvaljujem udruzi Slavonaca iz Kanade koji su donirali sredstva za rad na skulpturi.

Zahvaljujem župi u Cerniku i fra Tomici Hruška i fra Josipu Vukoja, gvardijanu franjevačkog samostana na informacijama o povijesti crkve, samostana u Cerniku.

Zahvaljujem Cerničanima koji su priskočili u pomoć u vezi izrade diplomskog rada.

Zahvaljujem Hrvoju Kos za prijevoz skulpture.

Zahvaljujem se svim kolegama, na ugodnom druženju, podršci i savjetima tijekom izrade ovog diplomskog rada, ali i tijekom cijelog studija i školovanja.

Na kraju veliko hvala mojoj obitelji što su pokrenuli taj proces doniranja i rada na skulpturi i dečku Robertu na podršci i razumijevanju tijekom izrade ovog diplomskog rada, ali i tijekom cijelog školovanja.